vexilologie

155

ISSN 1211-2615

ZPRAVODAJ ČESKÉ VEXILOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI

vexilologie

ISSN 1211-2615 155

ZPRAVODAJ ČESKÉ VEXILOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI

Aleš Brožek

JAROSLAV BENDA A JEHO VEXILOLOGICKÉ AKTIVITY

Vexilologické publikace (1) zmiňují Jaroslava Bendu mezi umělci sdruženými v Památníku odboje, kteří navrhovali v roce 1919 československou vlajku. Nebyla to však jediná vexilologická aktivita tohoto českého knižního grafika a autora monumentálních výzdob, jak si ukážeme v následujících řádcích.

Obr. 1

Jaroslav Benda **(obr. 1)** se narodil 27. dubna 1882 v Praze-Bubnech jako jedno ze čtyř dětí otce Václava a matky Josefy, rozené Novákové. Otec i oba jeho dědové byli kovolitci. Dětská léta prožil J. Benda v Kutné Hoře a v Praze, kde v letech 1893 až 1897 navštěvoval Druhé c.k. vyšší gymnasium české v Truhlářské ulici (2) a poté gymnasium na Malé Straně, kde v roce 1901 maturoval. Během středoškolského studia dostával 100 zlatých ročně od nadace faráře Skibinského, protože otec byl několik let nemocen a bez práce (3).

V letech 1901 až 1904 studoval J. Benda v ateliéru profesora Arnošta Hofbauera na Státní uměleckoprůmyslové škole (UMPRUM) a v letech 1904 až 1905 na Akademii výtvarných umění u profesora Hanuše Schwaigera. Poté se živil jako profesor kreslení na středních školách (reálka na Královských Vinohradech, česká reálka v Praze Podskalí) a pracoval pro různá nakladatelství jako knižní grafik. V letech 1907 - 1912 redigoval časopis "Světozor". V té době bydlel s rodiči a sourozenci v Kamenické 31 v Praze VII.

V roce 1920 byl povolán na Státní školu uměleckoprůmyslovou v Praze. V roce 1921 se oženil s Marií Wiesenbergrovou, dcerou vládního rady (4), a z jejich svazku se narodila v roce 1922 dcera Mira a v roce 1923 dcera Jarka (5). Krátce nato se nastěhoval s rodinou do vily Na Ořechovce 39 do Střešovic.

Po 32 letech na Vysoké uměleckoprůmyslové škole, kde byl zvolen rektorem na období 1926-1928 a 1932-1934 (6), odešel do důchodu. V roce 1962 byl jmenován zasloužilým umělcem. Dne 12. ledna 1970 zemřel po krátké nemoci v Praze. Rozloučení se zesnulým proběhlo 20. ledna 1970 ve strašnickém krematoriu (7). Pohřben je v hrobu č. 357 na Olšanských hřbitovech v první části 9. úseku (8).

Patrně první vexilologickou aktivitou Jaroslava Bendy bylo zapojení se do iniciativní akce Památníku odboje. Ta měla poskytnout povolaným činitelům, kteří budou rozhodovat o vlajkách

naší republiky, návrhy, „jež by i po stránce umělecké plně vyhovovaly“ (9). Spolu s dalšími umělci se zúčastnil jednání Památníku odboje 24. května 1919 a již 14. července 1919 poslal Bohumil Mathesius 1. pobočníkovi ministerstva národní obrany V. Chalupovi 32 vexilologických návrhů od 4 umělců. Mezi nimi byly i tři návrhy Jaroslava Bendy (10). Od návrhů ostatních se vyznačovaly jednoduchostí a respektováním vexilologických pravidel.

Jeho návrh občanské, státní a námořní vlajky (**obr. A**) tvořily dva vodorovné pruhy, bílý a červený, a svislý modrý žerďový pruh o šířce odpovídající 1/3 délky vlajky (11). Prezidentská vlajka (**obr. B**) se od občanské lišila pouze přidáním červeného štítku s bílým českým lvem do žerďového rohu (12). Jeho poslední návrh se týkal vojenského praporu (**obr. C**), který byl čtvercový. Jeho lícová strana byla řešena podobně jako státní vlajka, ale v žerďovém pruhu byla bílá propletená písmena ČS (13). Rub byl černý a v jeho středu se nacházel červený husitský kalich (14). Návrhy vlajek měly rozměry 50 mm x 75 mm, resp. 50 mm x 50 mm a byly namalovány na papírech o rozměru 71 mm x 109 mm.

Návrhy umělců sdružených v Památníku odboje se sice dostaly do rukou jednoho z členů znakové komise J.B. Nováka, ale komise se jimi nezabývala (15). Mezitím se totiž její většinový názor shodl s Kursovým návrhem, na němž byl modrý žerďový klín sahající do třetiny vlajkového listu. Tímto řešením nebyl příliš nadšen V.V. Štech, který zastupoval v komisi ministerstvo školství a národní osvěty. Prosadil, aby na zasedání znakové komise v lednu 1920 byli pozváni výtvarníci a doporučil ty, kteří mu byli nejbližší. Ještě v září 1919 uvažoval i o J. Bendovi (16), ale z důvodů, které neznáme, dal nakonec přednost F. Kyselovi, s nímž se za studentských let seznámil v kavárně Union (17). Otázkou je, zda by J. Benda taky doporučil protažení modrého klínu do poloviny jako F. Kysela nebo by prosazoval svůj návrh, kdyby byl pozván na lednové zasedání. V tom případě by měl podporu u poslance J. Záruby-Pfeffermanna, protože i on doporučoval toto řešení (18).

Obr. 2

Z doby, kdy ještě nebyla přijata vlajka s modrým klínem, pochází Bendův náčrtek plakátu pro pražskou úřadovnu Czechoslovakian National Bureau for Child Relief, kterému dominuje československá bíločervená vlajka a americká s 48 hvězdičkami (19). Další prací J. Bendy, v níž se objevuje vexilologický předmět, je „svatováclavský“ zlatý dukát ražený k pátému výročí vzniku ČSR v roce 1923. J. Benda jej navrhl společně s Otokarem Španielem tak, že svatý Václav drží v pravici kopí s praporcem zakončeným třemi cípy a bez heraldických figur **(obr. 2)**.

J. Benda se zapojil i do oslav 10. výročí ČSR, když v roce 1928 zhotovil pro Státní nakladatelství soubor tří dopisnic. Na první z nich byla kresba malého a středního znaku, na další kresba velkého znaku a na poslední státní a prezidentská vlajka **(obr. 3)** (20). Publikace neprošla na rozdíl od návrhu vystřihovánek chystaných Státním nakladatelstvím v roce 1932 připomínkováním Archivu ministerstva vnitra, takže nebyly odstraněny heraldické závady. To konstatoval A. Blaschka (21) slovy „*Návrh těchto dopisnic nebyl bohužel tenkráte dodán archivu k posouzení. Pokud možno soudit z fotografie přiložené ke spisům, nevyhovují tyto pohlednice ve všech směrech po stránce heraldické…*“ (22).

Pracovníci archivu totiž nebyli příliš nakloněni individuálnímu výtvarnému pojetí, pokud se odlišovalo od provedení státních symbolů v příloze k zákonu 252/1920 Sb.z.a n. Neshody s J. Bendou vznikly už v roce 1930, když se do rukou archivářů dostala legitimace České akademie věd a umění, na níž nakreslil J. Benda malý státní znak. Po čtyřech letech marných snah, aby došlo k nápravě kresby na legitimaci, použil A. Blaschka ostřejšího tónu. Uvedl (23), že profesor Benda *„pověsil štítek se znakem Slovenska jako kabelku na pravou tlapu lvovu, což je výsměch slovnímu znění zákona“*. Zároveň došel k závěru, že *„prof. Bendovi je prostě lhostejno, co praví zákon; zákon nechť si platí pro ministerstva a jiná „drobná úřední místa“, pro prof. Bendu, který*

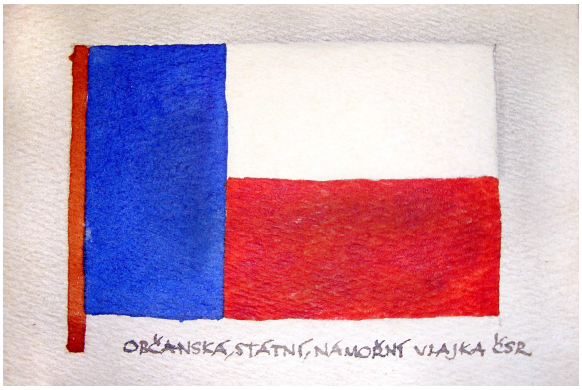

Obr. A

Obr. B

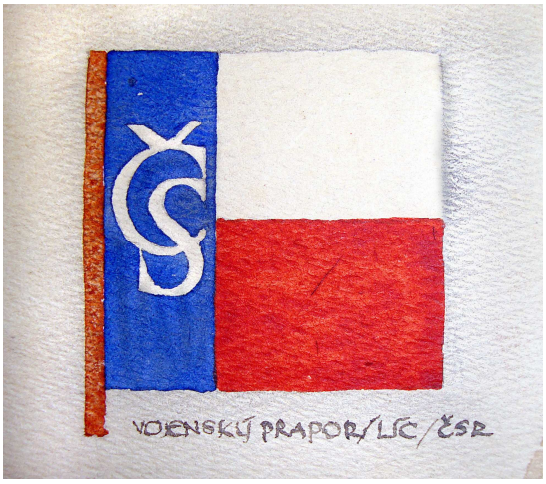

Obr. C

Obr. D

Obr. E

udává tón ve výtvarné sekci České akademie, neplatí….Tento ztroskotaný umělecký pokus o stilistickou obměnu slovně i obrazově zákonem normovaného státního znaku nelze ovšem zachrániti sebe troufalejším a sebe siláčtějším sebevědomím prof. Bendy.“

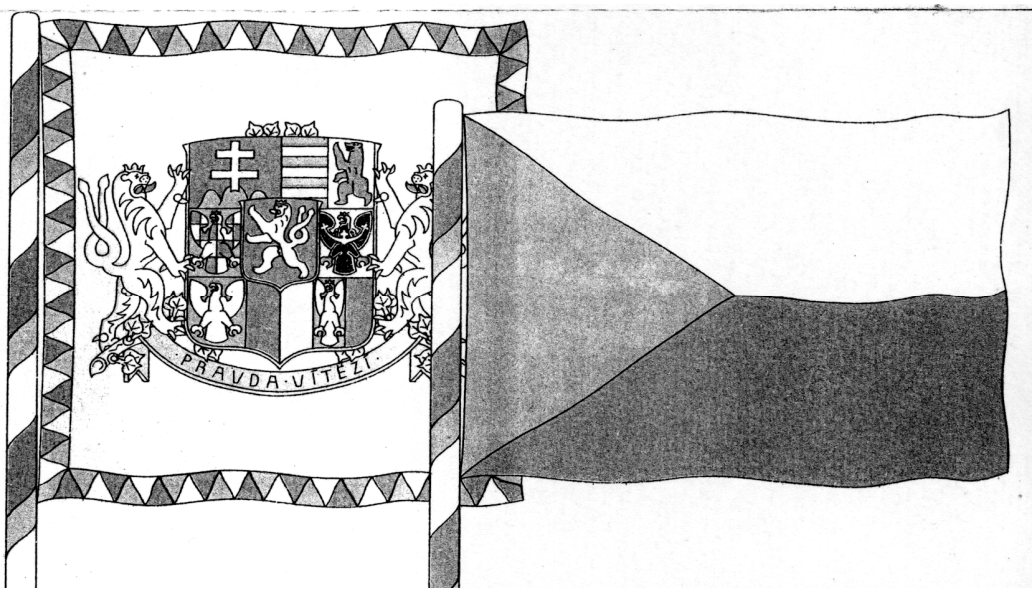

Obr. 3

Další Bendova vexilologická aktivita zůstala archiváři nepovšimnuta. V letech 1935 až 1937 J. Benda navrhl sedm oken z vrstveného skla pro pohřební kapli v Naardenu v Nizozemí. Třetí výjev nad hrobem J. A. Komenského představoval osud „učitele národů“ po zničení české samostatnosti. J. Benda jej symbolizoval Moranou v ústroji habsburského žoldáka, jak zabíjí českého lva a v ruce drží praporec. Jeho podoba byla zcela nekonkrétní, takže nehrozilo, že bude odborníky kritizována.

K navrhování vlajek se vrátil J. Benda ještě na konci roku 1938. Pomnichovské republice doporučil, aby zavedla vlajku tvořenou třemi vodorovnými pruhy, modrým, červeným a bílým, v poměru 1:1:2. Vyplývá to z šestice kreseb (24), která byla předána z ministerstva vnitra do jejího archivu 19. prosince 1938. J. Benda podobně rovněž řešil vlajku prezidenta a armádní prapor tak, že prezidentská vlajka byla čtvercová a nesla malý státní znak **(obr. D)**. Na armádním praporu **(obr. E)** se dvakrát opakovala státní vlajka, rovněž byla čtvercová a modré a červené pruhy měly šířku 1/8 šířky vlajkového listu, bílý pruh dvojnásobek. Státním znakem byla modrá plamenná václavská orlice na bílém štítě. Jak podotkl J. Hráský (25), barvy znaku byly zvoleny tak, aby se nemusely měnit státní barvy. Návrhy byly založeny, protože politická situace nenahrávala tomu, aby se projednávaly. Navíc ani svatováclavská orlice neměla příliš šanci, že by ji odborníci doporučili. Na poradě k symbolům pomnichovské republiky konané 31. října 1938 ji sice navrhoval odborový rada JUDr. Josef Hoffmann. V. Vojtíšek se však proto tomu postavil a argumentoval, že z hlediska historického vývoje země České by to byl krok zpět, neboť svatováclavská orlice byla znakem knížectví, zatímco dvouocasý lev znakem království (26).

Návrhy z roku 1938 zřejmě byly poslední vexilologickou aktivitou J. Bendy během jeho jinak mimořádně plodného života.

Poznámky:

(1) Z. Svoboda: Československá státní a vojenská symbolika, Praha 1991, s. 36. Z. Svoboda: Česká státní a vojenská symbolika, Praha 1996, s. 18 a 20.

(2) Výroční zprávy c.k. vyššího gymnasia českého na Novém Městě v Praze za roky 1893/94 až 1896/7.

(3) Národní archiv (dále jen NA), fond Policejní ředitelství Praha 1941-1951, ka 425, sign. B/1203/8. Za vyhledání spisu děkuji PhDr. Vladimíru Waagemu.

(4) Srv. V. Vondráček: Lékař vzpomíná, Praha 1978, s. 149.

(5) Za poskytnutí dosud nepublikovaných biografických údajů autor děkuje Jarce Tupé, dceři J. Bendy.

(6) 50 let Státní uměleckoprůmyslové školy v Praze 1885 – 1935, Praha 1935. V této funkci podepsal i 27. listopadu 1927 hlášení školy ministerstvu, že 28. října na budově školy vlály prapory ve státních barvách. NA, fond MŠANO, ka 2940.

(7) Uvedeno podle textu na parte uloženém v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, fond Jaroslav Benda.

(8) Viz http://www.pis.cz/cz/praha/pamatky/olsanske_hrbitovy

(9) VHA, fond Památník osvobození, ka 1, inv. č. 19.

(10) Existují minimálně tři exempláře dopisů informujících o výsledku umělců. Ve VHA, fond Památník osvobození, ka 1, inv. č. 19 je kopie dopisu ze 14. 7.1919 a kopie podobně znějícího textu z 9. srpna 1919, originál dopisu ze 14.7.1919 je ve VHA, f. MNO-presidium 1918-1933, ka 190, inv.č. 3481.

(11) Pokud by byl přijat tento návrh, bylo by to v té době originální řešení státní vlajky. Až v roce 1960 byla zavedena podobně řešená státní vlajka Beninu užívaná do r. 1975 a poté po r. 1990. Ta však neměla slovanské barvy, ale panafrické barvy.

(12) Vlajku popsal Z. Svoboda na s. 128 v článku Československá presidentská standarta ve *Vexilologii* č. 13, její kresbu překreslil M. Kroupa na s. 133. Díky laskavosti ředitele VHÚ reprodukujeme originální kresby.

(13) Podobně propletená písmena užíval Vojtěch Preissig ve svých grafických návrzích již po roce 1900, najdeme je i na praporu Československé národní rady.

(14) Na černobílé fotografii ve Svobodově Československé státní a vojenské symbolice není kresba kalicha patrná, ale je vidět na s. 29 sborníku Vlajky republiky, Zlín 2009, na http://www.vlastenci.cz/vlajka.htm i na kresbě uložené ve VHÚ. Oddělení grafik VHÚ pečuje o všechny návrhy J. Bendy, návrh státní vlajky se dochoval i v té části pozůstalosti J. Bendy, která byla předána do Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.

(15) V té souvislosti je vhodné připomenout popisku pod Bendovým návrhem vlajky otištěným na druhé straně obálky časopisu *Naše rodina*, 32, 2000, č. 13. Anonymní autor článku k 80. výročí naší vlajky v popisce trefně poznamenal „Kdyby /J. Benda/ vyměnil modrý obdélník za trojúhelník, byl by otcem naší vlajky on“.

(16) Na spis čj. 44135/1919 uložený v NA, f. MŠANO, ka 849 si V.V. Štech poznamenal jména F. Kysela, J. Benda, V. Brunner a M. Teinitzerová.

(17) Ve své knize Léta s umělci, Praha 1969 na to vzpomínal na s. 132 J. Benda. Ten studoval zpočátku ve stejném gymnasiu jako V. V. Štech, ale o dva roky dříve. V.V. Štech za Bendou jezdil na kole do řepného Lužce nad Vltavou a Benda za ním do Libiše. J. Benda nazýval sebe, V.V. Štecha, F. Kyselu a V. Brunnera „svazek čtyř s Uměleckoprůmyslovou“.

(18) Více v připravovaném článku Josef Záruba-Pfeffermann a jeho vexilologické aktivity.

(19) Náčrtek plakátu je uložen v dosud nezpracované pozůstalosti J. Bendy v Uměleckoprůmyslovém muzeu. Za upozornění na něj děkuji PhDr. Lucii Vlčkové.

(20) Dopisnice byly vloženy do tuhé kapsy a kromě nich byl vytištěn čtyřstránkový text se stručným historickým vývojem a pravidly vyvěšování. Tato drobná vexilologická publikace je poměrně málo známá, protože se dochovala jen v několika exemplářích. Z českých knihoven ji uvádí ve fondu pouze Parlamentní knihovna v Praze a Moravská zemská knihovna v Brně.

(21) O něm více v mém článku Anton Blaschka a jeho vexilologické aktivity, *Vexilologie* č. 151, s. 2926 až 2931.

(22) Vyjádření AMV č. 533 ai 1932 z 23. února 1932. NA, f. Archivní registratura – Ústřední archiv Ministerstva vnitra (dále jen AR-ÚAMV), manipulační období 1918-1934, ka 90.

(23) Vyjádření AMV č. 1148 ai 1932 z 2. května 1934. NA, f. AR-ÚAMV 1918-1934, ka 90. Též NA, f. MV, sign. 10/362/12, ka 3318.

(24) NA, f. AR-ÚAMV 1935-1945, inv. č. 87, sign. VII/1, ka 161.

(25) NA, f. AR-ÚAMV 1935-1945, ka 161, č. 4904.

(26) Podrobněji k problematice státních symbolů pomnichovské Česko-Slovenské republiky viz M. Hlinomaz: Vývoj československé státní symboliky v letech 1918-1990, SAP, 42, 1992, č. 1, zejména s. 106-111.

Tímto článkem si čeští a slovenští vexilologové připomínají, že před 90 lety, 30. března 1920, přijalo revoluční Národní shromáždění Republiky československé zákon č. 252, kterým byla zavedena československá státní vlajka.

The 90th anniversary of our national flag's adoption on March 30, 1920 has been commemorated by Aleš Brožek in his article. The article summarized vexillological activities of another Czech graphic artist who was invited to participate at the state emblems competition in 1919. A book designer Jaroslav Benda (1882-1970) took part at the Resistance Memorial initiative to present the artistically congenial models of a new flag for Czechoslovakia to the state authorities. He designed three designs of the national (Fig. A), presidential (Fig. B) and military (Fig. C) flags based in addition of a blue vertical stripe to the hoist of Bohemian national colours, white over red. Various emblems were just added to the presidential and/or military flags. War Ensign differed in a reverse side of black colour charged with a red chalice of the Hussites. As well as proposals of other Memorial's artists those of Benda were not discussed by the Arms committee at all. The committee acquired an idea of a blue triangle by Jaroslav Kursa in the meantime. Jaroslav Benda returned to the flag designing in 1938 when he suggested new flags for a new state of Czecho-Slovakia substantially "reduced" by withdrawal of the border region according to the Munich agreement. His proposals are shown under Figs D and E. However, political situation did not allow making of any change in the Czechoslovak symbols from 1920.

Zdenko G. Alexy

ČESKOSLOVENSKÉ ZEMSKÉ ZNAKY NA PRAPORCÍCH

Slovenský deník *Týždeň* (č. 41/2007 z 8.10.2007) otiskl příspěvek o slovenských politicích činných v údobí první republiky. Článek byl doplněn vyobrazením Milana Hodži, který byl v třicátých letech předsedou vlády ČSR, jako řečníka v sále, kde nad předsednictvem shromáždění bylo vyvěšeno pět čtvercových "zemských" praporců (vyobrazení reprodukujeme na obálce tohoto čísla). Všechny byly doplněny vícebarevným lemem podobně ztvárněným jako na československé prezidentské vlajce. U čtyř praporců byla na list umístěna figura příslušného zemského znaku. Nebylo tomu tak jen u praporce Podkarpatské Rusi, kde byl použit celý štít se zemským znakem, navíc pootočený o 90 stupňů. Je také zajímavé, že na praporcích se symboly Čech, Moravy a Slezska nebyli lev, ani orlice obráceni k žerdi, jak by se dalo heraldicky a vexilologicky předpokládat.

Odborná literatura existenci těchto korouhví doposud neregistrovala, bylo by proto žádoucí dopátrat se jejich vzniku a případného dalšího užívání. Negativ záběru na řečnícího M. Hodžu archivuje pražská ČTK, kde bylo možno zjistit jeho vznik – leden 1936. V slovenském denním tisku (*Slovenská politika, Slovenský denník*), který podrobně sledoval působení Milana Hodži, prvního slovenského předsedy vlády ČSR, byla 2.2.1936 zveřejněna obšírná zpráva o zahájení celostátního sjezdu agrární strany, který se konal ve Smetanově síni pražského Obecního domu. Zpráva přináší i snímek zobrazující řečnícího Hodžu, podobný tomu, který poskytla ČTK.

K uplatnění zemských znaků v souvislosti s vystoupením předsedy vlády se nabízí několik otázek. Od začátku dvacátých let platila totiž v ČSR právní úprava, která neumožňovala zemským úřadům používat jiného symbolu než státního znaku ČSR. Obdobně nebyl ani kodifikován heraldický symbol pro zemi Moravskoslezskou. Je však zajímavé, že na zmíněném snímku byly použity samostatné heraldické symboly jak pro Moravu, tak pro Slezsko.

V těchto souvislostech je vhodné osvětlit vnitropolitickou situaci státu v roce 1935 a postoj Milana Hodži k některým tehdejším hlavním problémům a pokusit se je dát do souvislosti se zmíněnou prezentací územních symbolů. Ze studií zveřejněných u příležitosti životního jubilea Milana Hodži (Milan Hodža – štátnik a politik – Zborník, Bratislava 1994) je známo, že po abdikaci T.G. Masaryka byla delší dobu otevřená otázka úspěšnosti kandidatury E. Beneše, zejména když část vedení vládnoucí agrární strany s ní nesouhlasila. Bylo právě zásluhou

M.Hodži, že se podařilo získat slovenskou ľudovou stranu pro Benešovu kandidaturu za Hodžův příslib, že ľudové straně bude nápomocný při oslabování pražského centralizmu.V těchto souvislostech Hodža lavíroval obdobně i při jednáních se zástupci německých politických stran v Čechách a v zemi Moravskoslezské. Můžeme se tedy domnívat, že prezentace zemských symbolů, popsaná při výše uvedené akci v roce 1936, mohla souviset s nastíněnou problematikou a postoji, respektive s taktikou předsedy vlády. Svědčí o tom i Hodžův projev k novinářům dne 23. ledna 1936, kde zdůraznil, že k úkolům jím vedené vlády bude patřit i vyřešení autonomie Podkarpatské Rusi a rozšíření samosprávy na Slovensku a to ve spolupráci se slovenskou opozicí.

Za celé období první republiky není zatím známo, že by se byly aplikovaly zemské symboly tímto způsobem. Jediný případ nově vytvořené heraldické korouhve byl zveřejněn v Erbovní knížce na rok 1939 (Vyšehrad, Praha), netýkal se však Slovenska, ale šlo tehdy o církevní korouhev. Autorem byl Břetislav Štorm. Tento významný heraldik působil v třicátých letech v Bratislavě, kde úzce spolupracoval například s docentem Dr. Alexandrem Húščavou z Univerzity Komenského. Bylo by sice lákavé vyslovit domněnku, že Štorm se podílel i na tvorbě dotyčných zemských praporců, k tomu však chybějí jakékoliv prameny. Dotaz u akad. arch. Vojtěcha Štorma v Českých Budějovicích, syna Břetislava Štorma, však nepotvrdil, že by se v umělcově pozůstalosti nacházely nákresy praporců se zemskými znaky.

Závěrem možno vyslovit domněnku, že v uvedených politických souvislostech považoval Hodža nebo některý z jeho spolupracovníků či rádců za vhodné na sjezdu agrární strany projevit těmito symboly záměr vládní strany věnovat zvýšenou pozornost problematice územní samosprávy. Zajímavé však je, že jde doposud o jediný případ prezentace zemských heraldických symbolů v této podobě. Až do rozpadu Československa (1993) se zemské znaky už na vexilologických symbolech neobjevily.

(Za redakci názvoslovně a jazykově upravil PhDr.Z. Svoboda)

Zbyšek Svoboda

PROBLEMATIKA ZEMSKÉ SYMBOLIKY V ČESKOSLOVENSKU SE ZVLÁŠTNÍM ZŘETELEM K ÚDOBÍ TZV. PRVNÍ REPUBLIKY

Článek kolegy Alexyho otištěný v tomto čísle *Vexilologie* o objevu snímku zemských heraldických praporců je velice zajímavým přínosem k problematice vexilologických symbolů v bývalém Československu. Zatímco za Rakousko-Uherska byly zemské symboly vždy samozřejmou součástí veřejného života a byly zcela běžně užívány nejen zemskými veřejnoprávními institucemi, ale i nejrůznějšími spolky a soukromými občanskými organizacemi, tak od vzniku Československa bylo od této zažité tradice zcela upuštěno. Nově vzniklé státní orgány se za nadšené podpory lidu a veřejnosti vědomě snažily odstraňovat veškeré památky na habsburskou monarchii a urychleně je všude s pomocí ochotných výtvarníků a grafiků často a zbytečně nahrazovaly československými státními symboly na úkor historických zemských symbolů. Nebyl to vskutku příliš demokratický a odborně historicky korektní přístup, ale v tehdejší revoluční a národnostně vypjaté atmosféře byl celkem pochopitelný. Vždyť tehdy byly obdobně zakázány šlechtické tituly a zrušeny všechny bývalé řády a dekorace a dokonce bylo trestáno i jen jejich nošení (1).

Již v létě roku 1920 bylo stanoveno, "*...že k výzdobě státních úřadů a soudů užívá se vlajky státní nebo praporu podle ní utvořeného, tím odpadají veškeré pochybnosti, zda snad k výzdobě této nemá se i nadále používati praporů zemských nebo trikolory* (2)." Přesto se ve Slezsku na počátku dvacátých let objevovaly případy, kdy při různých slavnostech byly vyvěšovány černo-žluté prapory s tím, že jde o barvy zemské. Ministerstvo vnitra se proto v roce 1922 obrátilo na Státní archiv o odborné stanovisko (3). Ředitel archivu dr.L.Klicman poskytl zevrubný výklad, v němž objektivně konstatoval, že zemské barvy slezské jsou stejné jako tzv. barvy staro-rakouské, tedy černá a žlutá. To však byly od středověku barvy císařské a následně se přirozeně

staly barvami nedávno zaniklé habsburské monarchie. Pokud by měly být nahrazeny novými, utvořenými dle znaků Opavska a Těšínska, bylo by třeba zároveň stanovit i barvy a prapor Moravy. Dle jeho názoru nebylo možné tento problém uspokojivě řešit, a doporučil proto raději se řídit heslem *"quieta non movere"*. Tedy, *"co je v klidu, tím nehýbat"*. Zdá se, že státní orgány tuto radu ochotně akceptovaly, protože, pokud je známo, nebyl vydán v této záležitosti žádný úřední pokyn.

V roce 1928 sdělil Archiv ministerstva vnitra k žádosti známého lipského nakladatelství Moritz Ruhl-Verlag o poskytnutí zemských vlajek jednotlivých zemí Československé republiky, že *"Zvláštní vlajky historických zemí, které jsou jádrem našeho státu, neexistují. Je možné mluviti jen o jejich barvách zemských, které vznikše z barev příslušných svých znaků zemských, nebyly sice nikdy žádným zákonem normovány, nicméně však dlouhou tradicí a zvykem mlčky právně uznávány. Užívá se jich (srv. s vyjádřením min.vnitra z léta 1920 výše ! Z.S.) téměř výhradně při praporech, korouhvích atp....*(4)*"* Navíc bylo v tomto lehce pokryteckém vyjádření konstatováno, že "*Pro Slovensko a Podkarpatskou Rus není ovšem ani tradic, ani zvyku."*, což pro Slováky, kteří od roku 1848 užívali bílo-modro-červenou trikoloru jako národní prapor, rozhodně neplatilo. Pokud se v první polovině dvacátých letech bývalé bílo-červené zemské prapory používaly, pak šlo o dočasnou ekonomickou náhradu vlajek státních s klínem převážně na soukromých domech a nikoli o vědomé vyvěšování symbolů zemských (5). Na veřejných budovách, například na školách byly tyto prapory vyvěšovány jen vyjímečně (6).

V souvislosti s Alexyho objeveným snímkem slovenské provenience jsem se pokusil vyhledat a ověřit tento záběr i v soudobém českém tisku. Sjezd Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu, jak zněl celý název strany přezdívané zkráceně "agrárnická", proběhl ve dnech 31.ledna a 1.února 1936 ve Smetanově síni Obecního domu v Praze. Hodža svůj dvouhodinový projev pronesl druhý den sjezdu. Bohužel v úvahu přicházejících a dostupných denících a týdenících (Národní politika, Národní republika a Pestrý týden) byl sice sjezd Republikánské strany zmíněn, případně byl otištěn i ilustrační snímek, ovšem jen se Švehlovou bustou, ale bez zmíněných praporců, a ani interiér se příliš nepodobal pozadí na slovenském záběru. Zdálo se, že budu muset pátrat ještě v dalších časopisech, protože jsem však věnoval pozornost nejen ilustračním snímkům, ale i textům, nalezl jsem v dalším deníku Národní listy následující základní informaci : *"Sjezd republikánské strany byl zahájen dnes dopoledne za velké účasti delegátů, kteří vyplnili Smetanovu síň Obecního domu do posledního místa. Předsednická tribuna měla ve svém středu bustu Antonína Švehly, postavenou na vysokém bílém podstavci, na němž byla připevněna kytice bílých a červených růží, zahalená smutečním florem. Nad bustou byl upevněn velký znak republiky, po obou stranách byla velká státní vlajka a vlajky se znaky všech zemí republiky* (7)*."* Snímek byl tak jednoznačně ověřen a přesně datován dnem 1. února 1936.

Zemské heraldické praporce vyvěšené v pražském Obecním domě při sjezdu Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu na přelomu ledna a února roku 1936 jsou tedy vůbec prvním společným použitím symboliky jednotlivých zemí v Československu. Zajímavé ovšem je, že šlo zřejmě o prezentaci zemských symbolů bez právního podkladu, protože až zákon č.269 z 21.října 1936 stanovil v § 3 /1/, že *"Ministerstvu vnitra náleží v jednotlivých případech k žádosti stanoviti anebo z vážných důvodů měniti vlajky a znaky svazků územní samosprávy - ač nejde-li o znaky, které jsou částí státního znaku -, při čemž jest pokud možno přihlížeti ke stanovisku příslušného svazku* (8)*." Ta*to poněkud neurčitá a různě interpretovatelná formulace byla pak dovršena v § 20 /2/, kde se pravilo: *"Vlajky a znaky svazků územní samosprávy a jiných korporací, jejichž vznik lze vyvoditi z předpisů dříve nebo dosud platných nebo ze zvyklosti, zůstávají v platnosti..."* Pokud se tedy nad těmito právnickými formulacemi zamyslíme, uvědomíme si, že od vyhlášení tohoto zákona bylo možné používat jakékoliv vlajky a znaky v minulosti používané, či dokonce jen z historických symbolů odvozené !

Je možné souhlasit s domněnkou kolegy Alexyho, že předseda vlády, který jistě musel osobně schválit způsob dekorace sálu, dal tímto způsobem najevo spolu s agrární stranou ochotu věnovat pozornost řešení problémů územní samosprávy. Výsledkem této sondáže pak zřejmě byl i výše zmíněný zákon z října 1936.

Když už jsem byl v prohlížení týdeníku Pestrý týden, prošel jsem ještě další čísla tohoto ročníku a v č.32 jsem nečekaně objevil snímek československých atletů, kteří večer 30.července

1936 na Staroměstském náměstí za účasti ministra zahraničních věcí dr.K.Krofty a pražského primátora dr.K.Baxy tvořili čestnou stráž při příležitosti olympijského štafetového běhu Olympie – Berlin (9). Jaké bylo mé překvapení, když jsem zjistil, že při této oficiální akci měli na sobě trička se zemskými znaky! Trička byla zřejmě bílá, na prsou měla vodorovný pruh a přes něj položený o něco větší štít francouzského typu se zemským znakem. Pořadí atletů se znaky zleva doprava bylo: Slovensko, Slezsko, Morava, Čechy a pátý "podkarpatoruský" atlet se bohužel do záběru již nevešel (10). Popiska zněla: "*...před čestnou stráží atletů se znaky zemí Československa byl zapálen olympijský oheň."* Díky znakům bylo možné i na černobílém snímku identifikovat porovnáním barvu vodorovných podložených pruhů. U slovenského trička byl pruh modrý, u slezského černý, u moravského asi modrý a u českého snad červený. Barva trenýrek nebyla jednotná, což by svědčilo o jisté improvizaci této propagační akce mezinárodního charakteru. Zároveň je ovšem snímek dalším dokladem vládní snahy dát najevo svou vstřícnost vůči jednotlivým zemím státu, a to dokonce na mezistátní úrovni.

Sledujeme-li v historicky delším údobí výskyt a vývoj zemských symbolů na území našeho státu, nemůžeme si nepovšimnout bezprostřední souvislosti mezi těmito symboly, jejich užíváním a skutečným stavem samosprávné demokracie. Právo užívat územně-správní symboly, byť na první pohled formální, totiž dokonale odráží občanská práva obyvatelstva příslušných oblastí i komunit.. Navzdory své rozvinuté parlamentní demokracii byla naše první republika z hlediska státní správy přísně centralizovaným státem, který teprve až v závěru své existence umožnil autonomní čili samosprávný vývoj Slovensku a Podkarpatské Rusi spolu s možností používat své zemské znaky. Málokdo si uvědomuje, že například jednotné povinné označení obecních úřadů v údobí první republiky oválným smaltovaným štítem s malým československým znakem bylo jednoznačným projevem československého centralismu, protože neumožňovalo užívat místní tradiční heraldické symboly. I proto na Slovensku jako označení obcí dlouho přetrvávaly tabule s tzv.legionářským sdruženým znakem z přechodného údobí vzniku republiky, na kterých byl slovenský znak výraznější než na malém československém znaku. Za druhé světové války prvorepublikánský znak nahradil malý či střední znak Protektorátu Čechy a Moravy, ostatně přesně vystihující tehdejší neblahou státoprávní situaci. Po válce se obnovil předválečný stav s tím rozdílem, že se z pochopitelného důvodu - ztráty Podkarpatské Rusi - přestal užívat znak střední. Základním a vlastně jediným obecně užívaným symbolem se kromě státní vlajky stal malý státní znak. Utužení centralizace po převzetí moci komunisty v roce 1948 přirozeně nemohlo vést k obnovení zemských či po zřízení krajů dokonce ke vzniku svébytných krajských symbolů. Ústavní dovršení budování socialismu v roce 1960, zdůrazněné zavedením neheraldického státního znaku, ještě více a nezakrytě podtrhlo tehdejší přísně centralistický charakter řízení státu Komunistickou stranou Československa. Dokonce ani v roce 1968 v souvislosti s federalizací státu nedošlo k vytvoření, respektive k obnovení, alespoň českého a slovenského znaku, přestože to heraldičtí odborníci navrhovali. Svou úlohu tu jistě sehrály obavy z možného nařčení z ideově nežádoucí historické a politické kontinuity s tak zvanou feudální a buržoazní symbolikou. Základním podmiňujícím prvkem nechuti k logickým a odborným úpravám státní, územní a komunální symboliky byl přirozeně trvale totalitní charakter Československé socialistické republiky.

Teprve po listopadovém převratu v roce 1989 bylo možné ve skutečně demokratické občanské společnosti plně rozvinout komunální symboliku a po utvoření vyšších územně správních celků - krajů, vytvořit i symboly krajské. Příznačné však bylo, že opět nedošlo k

oficiálnímu obnovení symbolů zemských, samozřejmě kromě českých a slovenských, při čemž ovšem živelné užívání moravských a slezských symbolů politickými stranami a veřejnoprávními organizacemi v rámci decentralizačních snah probíhalo již bez odporu státních orgánů.

Závěrem lze na základě výše uvedeného rozboru obecně konstatovat, že s růstem demokratických prvků ve státní správě a spolu s decentralizačním rozvolňováním ústřední státní moci a správy se vždy souběžně uvolňuje i prostor pro rozvoj a rozkvět nejrůznějších druhů symboliky, a to především znaků, vlajek a praporů. Tedy stručně a jasně : čím slabší stát, tím rozmanitější a zajímavější symbolika.

Poznámky :

(1) Zákon č.61 ze dne 10.prosince 1918/Sb. o zrušení šlechtictví, řádů a titulů a Zákon č.243 ze dne 10.dubna 1920/Sb., kterým se mění zákon o zrušení šlechtictví, řádů a titulů.

(2) NA, f. AR 1918 - 1934, V 7 a 40208 - Vysvětlivky k prováděcímu nařízení k vlajkovému zákonu, asi ze 7.července 1920

(3) NA, f. AR 1918 - 1934, V 7 g /1922-23/ Vyjádření čís.2285/Arch ai 1922 z 11.ledna 1923

(4) NA, f. AR 1918 - 1934, V 7 g /1922-33/ Vyjádření čís.2020/Arch ai 1928 z 25.července 1928

(5) J. S. Guth-Jarkovský, Paměti III, Na dvoře republikánském, Praha 1929, s.105 - "*Byla svízel i s vlajkou československou. Domácí páni měli v zásobě dosud jen prapory bílo-červené. Opatřovati nový s modrým klínem, bylo spojeno tehdá ještě s velikým vydáním, a proto užívalo se starých českých praporů, ač neplatných jakožto státních, vesele dál. Vlajka československá byla bílou vranou.*" a dále s.108 - "*Teprve později, až v létech 1925 a 1926 národní československý prapor začínal přicházeti k náležité úctě obecně a barvy bílá a červená vyskytují se dnes správně jenom na budovách zemských a vedle vlajky státní v druhé řadě.*"

(6) Věstník ministerstva školství a národní osvěty č.9/1922, Výnos č.16790 z 2.června 1922

(7) Národní listy, Roč.76. č.30, s.2 - 31.ledna 1936

(8) Zákon č.269 ze dne 21.října 1936 o užívání vlajek, znaků a jiných symbolů, jakož i stejnokrojů a odznaků, a o opatřeních proti závadným označením. In : Sb.z.a n. s.1190

(9) Pestrý týden, Roč.1936, č.32, s.1 - snímek Press Photo Service, Praha

(10) Atlet reprezentující Podkarpatskou Rus při olympijské štafetě se však objevil v dobovém filmovém týdeníku. Tričko měl tmavé, asi červené, s bílým lemováním kolem krku a rukávů. Na tričku byl výrazný znak Podkarpatské Rusi. Záběr byl použit 11.února 2010 v pořadu Historie.cs - Olympijské politické hry od 21.00. V tomto pořadu se mihl i prapor českých olympioniků se lvem užívaný na olympijských hrách před I.světovou válkou.

An absolutely unusual display of Czechoslovak lands arms on banners and its origins are described in this article by a famous Slovak vexillologist Zdenko Alexy. After a long-term research of a dateless photograph reprinted in a contemporary Slovak magazine from 2007 the author assumed that it was taken in February 1936 and depicted the Prime Minister Hodža who took part at the Agrarian party congress held in Prague. On that occasion the lands arms were presented in such a way (i.e. in form of armorial banners) that was not applied generally in Czechoslovakia, at all. In principle, the display of land arms was not allowed to both Czechoslovak and regional authorities who had to use new Czechoslovak symbols only after 1920. Notwithstanding the presence of a high state official during their congress, the Agrarian politicians probably longed to express their efforts to intensify regional self-governance in such an illegal manner. Comments of another leading Czech expert Zbyšek Svoboda are added in a separate article that confirms the Alexy´s conclusions as for dating and the event within the photo was taken. Svoboda completes a legal situation in Czechoslovakia with the fact that only the act No. 269 dated October, 21 1936 gave an official approval to the use of historical land arms by contemporary juridical person if approved by the Interior Ministry. Moreover, he discovered by the study of contemporary press that land arms had also appeared on other official occasions without legal grounds. E.g. the participants of the guard of honour wore them on their shirts when escorting the traditional tour of the Olympic fire from Olympia in Greece to Berlin in Germany where the Olympic Games were organized in 1936.

Viktor Anatolijevič Lomancov

VLAJKY A ZNAKY ČERNOZEMNÍCH OBLASTÍ RUSKA
1. část

Jižní vnitrozemské oblasti evropské části Ruska jsou v ruské terminologii nazývány Centrálním Černozemím a tvoří je sedm subjektů Ruské federace hraničících s Ukrajinou, Povolžím a řekou Doněc, resp. Rostovskou oblastí na jihu. Vedle Kurské oblasti, o jejíž symbolech jsme již na stránkách *Vexilologie* psali (1), jsou to Belgorodská, Brjanská, Lipecká, Orelská, Tambovská a Voroněžská oblast, historii jejichž znaků a vlajek se chceme věnovat v tomto pokračování našeho volného seriálu o symbolech subjektů Ruské federace.

Belgorodská oblast

Na příkaz cara Fjodora Ivanoviče založila město Belgorod r. 1593 knížata Nozdrevatyj a Volkonský na obranu před ohrožením Moskevského státu od jihu ze strany kozáků a sedláků povstalých r. 1591 na Ukrajině. Dne 29.5.1719 se město ležící dnes téměř na hranicích s Ukrajinou stalo střediskem nově vytvořené belgorodské provincie kyjevské gubernie. V té době již byl znám první znak města, objevující se na praporech belgorodského pěšího pluku z r. 1712 – tvořil jej lev ve skoku a nad ním letící orel, kteří měli viditelně podle oblíbené publikace ze začátku 18. století „Symboly a emblémy" symbolizovat vítězství ruských vojsk nad Švédy. I když na přiloženém vyobrazení (**obr. 1**) pták připomíná spíše kohouta než orla (2), v Erbovníku vojenských praporů z r. 1729-1730 byl znak popsán jako *ve zlatém štítě, na modrém poli žlutý lev na zelené zemi ležící a nad ním jednohlavý černý orel.* Po osmi letech byla 1.3.1727 provincie povýšena na svébytnou belgorodskou gubernii, k níž byly připojeny ještě provincie orelská a sevská. V r. 1779 byla gubernie zrušena a město se stalo součástí gubernie kurské. Tato skutečnost se ostatně projevila o sto let později, kdy byl 21.7.1893 městu udělen první městský znak. Tvořil jej *v modrém štítu stojící zlatý lev s červenýma očima a jazykem, doprovázený svrchu kroužícím stříbrným orlem se zlatým zobákem, očima a pařáty. Štít je završen stříbrnou hradební korunou o třech stínkách. Za štítem jsou dvě křížem přes sebe přeložená zlatá kladívka, svázaná* (červenou) *stuhou řádu sv. Alexandra Něvského*. V kantonu se nachází znak kurské gubernie, jak odpovídalo tehdejším pravidlům (**obr. 2**) (3). Grafické provedení orla dělalo tehdejším výtvarníkům viditelně problémy, protože ho patrně vůbec nikdy neviděli *in natura* – ten ze znaku z r. 1893 se totiž podobá jinému domestikovanému ptáku – huse. Existence svébytné administrativně-správní jednotky se sídlem v Belgorodu byla obnovena 1.1.1954, kdy byla vyčleněním z kurské vytvořena Belgorodská oblast, která však pochopitelně až do r. 1996 neměla žádnou vlastní symboliku. Zato samo město se dočkalo v sovětském období zřídkavé výsady – 20.5.1970 mu městský sovět schválil nový znak, který mu navrhnul A.A. Grebeňuk – historický modrý štít s letícím orlem byl tentokrát doplněn zeleným pažitem, na kterém lev leží, lemován dubovým věncem svázaným georgijevskou (červeno-modro-červenou) stuhou a završen tentokráte zlatou hradební korunou. Historizující znak byl pak ještě celý položen na stříbrný štít francouzského typu a lemován po stranách

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

stylizovanými zlatými obilními klasy a zespoda polovinou ozubeného kola v barvách tehdejšího symbolu RSFSR – modré a červené (**obr. 3**) (4). K historickému modelu bojovně postaveného zlatého lva pod stříbrným orlem na něj nalétávajícím v modrém štítu se vrátila správa města v r. 1994, když rozhodnutím svého nejvyššího představitele č. 1416 z 9. 8. 1994 potvrdila platnost štítového znamení znaku z r. 1893. Současnou podobu znaku dal výtvarník V.V. Aksjonov a potvrdilo ji usnesení městské rady č. 278 z 18.6.1999 (nařízení), resp. č. 303 z 22. 7. 1999 (vyobrazení). Podle příslušného nařízení městský znak tvoří *v modrém poli stojící zlatý lev s červeným jazykem a stříbrnýma očima, zuby a drápy; nad ním je napravo letící stříbrný orel s roztaženými křídly, zlatýma očima, jazykem, zobákem, pařáty a spáry* (**obr. 4**) (2). Koncem července 1999 schválili městští zastupitelé i vlajku Belgorodu, kterou se stal modro-bílý list s vyobrazením figur z městského znaku v horní žerďové části – orla kroužícího nad lvem (**obr. 5**) (5).

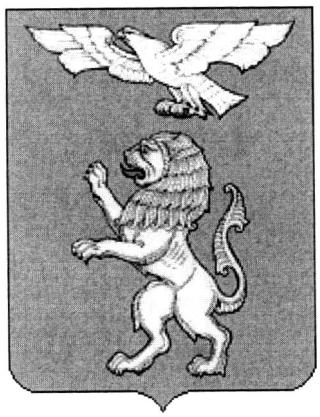

Obr. 4

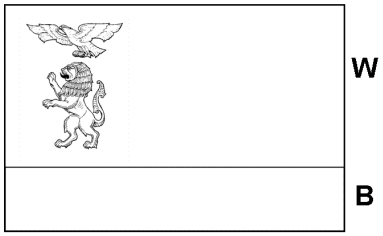

Obr. 5

Z historické symboliky vychází i znak a vlajka Belgorodské oblasti, jejíž Duma svým nařízením o znaku č. 11 z 15.2.1996 stanovila následující: *1. Znak Belgorodské oblasti představuje znak historické belgorodské gubernie, existující v rámci Ruské říše v letech 1727-1779, v následující podobě: na modrém poli černý orel se stříbrnýma očima a zlatým zobákem, jazykem a pařáty nad zlatým lvem se stříbrnýma očima, zuby, drápy a červeným jazykem, který leží na zelené zemi* (**obr. 6**). Autory znaku jsou V.M. Paľvaľ, A.I. Iljin, V.P. Legeza, I.G. Parchomenko a Ju.N. Šmelev. Jeho kompozice spojující lva a orla je charakteristickým prvkem belgorodské symboliky, která se poprvé objevila na praporech Belgorodského armádního pěšího pluku, zhotovených Zbrojnicí v r. 1712. Měla tam symbolizovat chrabrost a odvahu belgorodských vojáků (fyzilírů a grenadýrů), projevenou v bitvě na Poltavě mezi ruskými armádami a Švédy 27.6.1709. Orel na ní představoval ruskou armádu a jím pronásledovaný lev armádu švédského krále Karla XII. (6). Podle jiné verze je však symbolika znaku méně politizovaná a je alegorií odvahy, neboť na ní slabší orel zahání silnější zvíře – lva (na původních vyobrazeních byl totiž lev zpodobňován nikoliv jako stojící, ale skutečně běžící). O čtyři roky později, 22.6.2000, byla schválena i vlajka Belgorodské oblasti, kterou tvoří list rozdělený modrým přímým křížem na bílé, zelené, červené a černé obdélníkové pole s tím, že v prvním z nich je umístěn znak oblasti (**obr. 7**). Vlajka má poměr stran 2:3, erbový štít je vysoký 1/3 šířky listu a šířka ramene kříže odpovídá 1/11 šířky listu. Autory vlajky jsou V.M. Paľvaľ, A.V. Kulabuchov, V.P. Legeza a A.V. Rjabčikov (7). Bílá barva symbolizuje bohatá naleziště a výrobu křídy, mléka a cukru, zelená představuje hojnost a úrodnost půdy, polí a lesů. Červená barva připomíná krev, prolitou obránci vlasti na belgorodských hranicích v 16.-20. století, zatímco černá bohatství černozemi i jejích hlubin. Znak i vlajka Belgorodské oblasti jsou zaneseny ve Státním heraldickém registru pod č. 100 a 621 (7).

Obr. 6

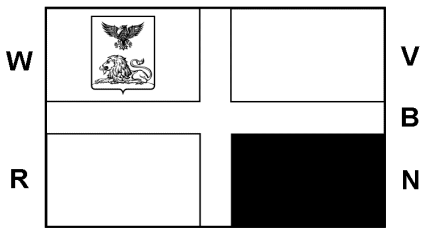

Obr. 7

Brjanská oblast

Přes svou dlouhou tradici používá tato oblast symboliku až příliš poplatnou sovětské emblematice. Již ve staré Rusi totiž na jejím místě existovalo brjanské knížectví známé jako *Brjanština*, které se vytvořilo poté, co tatarsko-mongolské nájezdy zničily r. 1238 černigovské knížectví, jeden z nástupnických států Kyjevské Rusi, která se rozpadla ve 2. polovině 12. století. K jeho doménám patřil i Brjansk, a tak syn poraženého černigovského knížete Michaila Roman přesídlil do Brjanska a zřídil tam svůj knížecí stolec. Jakmile se poté do Brjanska přestěhoval i biskup, brjanské knížectví se stalo náboženským střediskem jihozápadní Rusi; později však po včlenění do centralizovaného ruského státu a ztrátě svrchovanosti upadl význam města i oblasti, které zastínil sousední Orël i další města. Samo město získalo svůj znak 16.8.1781 už jako okresní město orlovského místodržitelství; tvořil jej zlatý hmoždíř se dvěma pyramidami bomb (kulí) po stranách na červeném poli (**obr. 8**) (8). Popis opomíjí zelený pažit, na kterém je hmoždíř postaven. Když byl r. 1862 podniknut pokus o předepsanou úpravu městského znaku jeho doplněním hradební korunou, vínkem ze zlatých obilních klasů svázaných alexandrovskou řádovou stuhou a přidáním znaku orelské gubernie do kantonu, byla navržena i změna štítového znamení – na zlato-červeně dělený štít byl vložen kosočtverec sestavený ze 42 (1-2-3-4-5-6-6-5-4-3-2-1) cihel položených na způsob hradby a do každého rohu přidáno po jedné kouli, vše střídavých barev. Znak však nakonec nebyl schválen (9), a tak i aktuální varianta městského znaku, doplněná o zlaté lemování a hlavu s černým názvem města, vychází z modelu z r. 1781; absence jakýchkoli náboženských a monarchistických prvků mu tak umožnila přežít toto období bez úhony. Po formální stránce však k potvrzení historického znaku města, resp. k přijetí městské vlajky nedošlo.

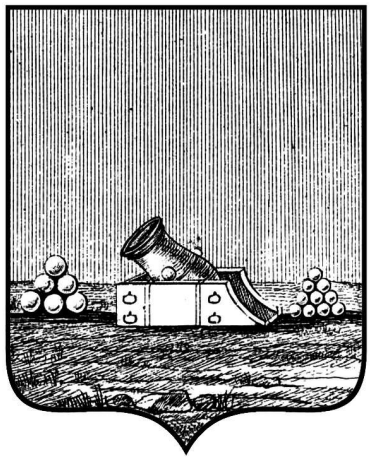

Obr. 8

Brjanská oblast byla vytvořena výnosem prezídia Nejvyššího sovětu SSSR z 5.7.1944, ale k problematice svých symbolů se dostala až po pádu komunistického režimu. Vlajka a znak oblasti byly zřízeny zákonem č. 47-Z „O symbolech Brjanské oblasti“, který oblastní Duma schválila 5.11.1998 a nejvyšší představitel správy oblasti Ju.E. Lodkin podepsal 20.11.1998. Podle textu tohoto zákona: *Znak Brjanské oblasti tvoří modrý francouzský štít – jehož barva v heraldice vyjadřuje slovanskou jednotu a který tak vyjadřuje příslušnost oblasti ke Slovanstvu. V dolní části štítu vycházejí z jednoho místa tři zlaté paprsky, dělící štít na tři části, z nichž každá je symbolem svornosti slovanských států: Ruska, Běloruska a Ukrajiny. Tento prvek má i další symboliku – historické geopolitické postavení Brjanštiny na střetu hranic tří slovanských států. V horní části štítu je zlatá stylizovaná jedle o třech korunách jako uznávaný symbol Brjanského lesa. Jedle tvoří pozadí znak města Brjanska, který má vlastní bohatou symboliku. Brjansk je střediskem oblasti, symbolika historického znaku Brjanska rovněž vyjadřuje charakteristické črty oblasti a jejích obyvatel – hospodářskou sílu a vlastenectví. Znak je lemován dubovým věncem, určujícím statut oblasti jako subjektu Ruské federace, obdařeného pravomocemi státní moci. Věnec je propleten řádovými stuhami: z pravé strany stuhou Leninova řádu, kterým byla Brjanština vyznamenána v r. 1967, zleva stuhou medaile „Partyzán Velké vlastenecké války“. V mezeře ve věnci nad prostředkem znakového štítu jsou srp a kladivo, symbolizující nejen nerozbornou jednotu dělníků a rolníků, ale i skutečnost, že Brjanská oblast je územním novotvarem, vytvořeným za vlády sovětů* (**obr. 9**) (10).

Obr. 9

R+

Obr. 10

Stejný zákon, jak řečeno, stanovil i vlajku oblasti. Tvoří ji tmavočervený list v odstínu praporů, pod kterými v letech Velké vlastenecké války armáda i partyzáni bojovali za osvobození Brjanštiny, se znakem oblasti uprostřed. Poměr délky k šířce vlajky je 3:2 (**obr. 10**). Znak ani vlajka nejsou zaneseny do Státního heraldického registru Ruské federace (11). Snad proto se v poslední době, jak napsal Jurij Kalinkin, objevila „ideologicky vydržená" varianta znaku Brjanské oblasti, která je místo srpem, kladivem a věncem dekorována pouze krátkými ústřižky řádových stuh. Nakolik je tato varianta oficiální, není zatím známo.

Lipecká oblast

Obdobným územním novotvarem jako Brjanská je i Lipecká oblast, vytvořená 6.1.1954 z částí Voroněžské, Orelské, Rjazaňské, Tulské a Tambovské oblasti. Její symbolika však vychází ze znaku města Lipecka, sahajícího do 18. století. Město bylo založeno v místě metalurgického závodu u vesnice Lipskije Studěnki Malyje, a když se k němu r. 1779 připojilo i újezdní město Sokolsk, získal Lipeck statut újezdního města tambovské gubernie. Po jejím povýšení na místodržitelství mu byl 16.8.1781 udělen i městský znak, který vedle znaku Tambova v horní polovině obsahoval *ve spodní – velký strom lípu ve zlatém poli, odkazující na jméno tohoto města* (**obr. 11**) (12). Byť to byl znak ideologicky neutrální, byl v sovětském období změněn – 27.12.1968 XI. zasedání Lipeckého městského sovětu zástupců pracujících schválilo nový znak, v němž jeho autor Nikolaj Rodionovič Polunin *vzal za základ zlatý štít s probíhajícím svislým modrým pruhem, symbolizujícím řeku Voroněž, dělící město na levo- a pravobřežní část. Uprostřed znaku je stříbrné ozubené kolo se* (zlatou) *metalurgickou lžící vylévající ocel, které symbolizují hutnictví a průmysl města Lipecka. Zlatý věnec z pšeničných klasů položený přes ozubené kolo je symbolem blahobytu lipeckého kraje* (**obr. 12**) (13). Po skončení SSSR se město vrátilo 3.10.1996 k historickému symbolu, když Shromáždění zástupců přijalo Nařízení o znaku města Lipecka. Už 1.11.1996 usnesení č. 231 XXIII. zasedání městského Shromáždění zástupců provedlo v nařízení změnu tím, že upřesnilo heraldický popis znaku – *Na zlatém poli na zeleném vršku zelená lípa s purpurovým kmenem.* Tento popis byl rovněž zapracován do současně schváleného Statutu města Lipecka, přijatého usnesením č. 232. Když byla nakonec usnesením městské Rady poslanců č. 85 ze 16.8.2005 sjednocena právní úprava obou městských symbolů formou přijetí Nařízení o znaku a vlajce města Lipecka, došlo k definitivní změně popisu znaku následovně: *Znak města Lipecka tvoří velký smaragdový strom lípy ve zlatém poli, odkazující na jméno města; podnoží stromu je přirozeně zelený vršek* (**obr. 13**). Tento popis byl pak dodatečně zanesen i do upraveného městského statutu (14). Necelý půlrok po přijetí znaku schválila Rada poslanců usnesení č. 15 z 27.2.1997 O návrhu Nařízení o vlajce města Lipecka, které vlajku popisuje následujícím způsobem: *Vlajku města tvoří obdélníkový list zlatavé barvy. Poměr šířky listu k jeho délce je 2:3. Na*

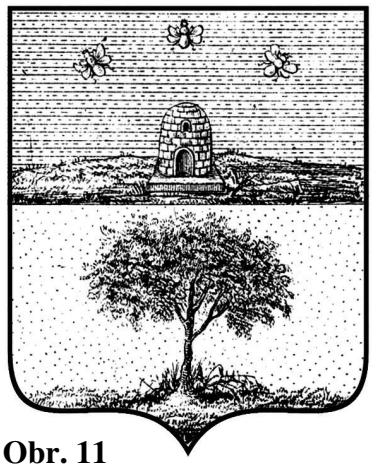

Obr. 11

Obr. 12

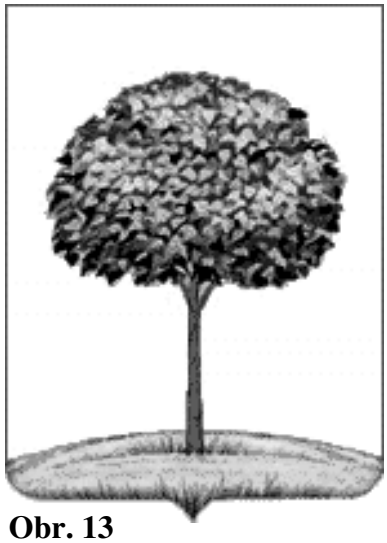

Obr. 13

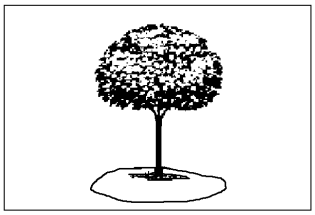

V/Y

Obr. 14

listu je v souladu s heraldickým popisem znaku města Lipecka lípa na zeleném vršku; výška vršku odpovídá 1/10 šířky listu, výška lípy 7/10 šířky listu (**obr. 14**). Tento popis byl bez úpravy zanesen jak do statutu města (usnesením č. 334 ze 14.9.1999), tak do Nařízení o znaku a vlajce města Lipecka č. 85 ze 16.8.2005, které sjednotilo pravidla pro používání znaku i vlajky města (14).

Usnesením 10. zasedání Rady poslanců Lipecké oblasti byl 20.2.2003 přijat Zákon o znaku a vlajce Lipecké oblasti, který stanovil oba symboly oblasti. Znak, autorem jehož návrhu je Konstantin F. Močonov ze Svazu heraldiků Ruska, zákon popisuje následovně: *Ve zlatém poli na pěti zelených vršcích (3+2) lípa stejné barvy s červeným kmenem. Štít je završen tradiční zemskou zlatou korunou. Devíza ТРУДОМ И ДОБЛЕСТЬЮ (Prací a statečností) je provedena zlatými písmeny na zelené stuze* (**obr. 15**). Červená barva měla podle autora návrhu symbolizovat statečnost vojáků, kteří se ve všech bitvách počínajíce těmi proti tatarsko-mongolským vpádům stali příkladem vlasteneckého vztahu ke své otčině. Zelená barva měla symbolizovat úrodnost lipecké země. Pět vršků představovalo pět černozemních oblastí, z jejichž částí byla Lipecká oblast vytvořena – Tambovskou, Tulskou, Orlovskou, Rjazaňskou a Voroněžskou. Oblastní vlajku podle zákona tvořil *obdélníkový list o poměru šířky k délce 2:3 rozdělený vodorovně na tři stejné pruhy – bílý, zelený a oranžový – a nesoucí uprostřed korunovaný štít ze znaku* (**obr. 16**). Autory obou symbolů jsou K.F. Močonov, M.Ju. Medvěděv, R.I. Malaničev, G.A. Tunik, B.M. Šalněv a Ju. V. Koržik (15).

Obr. 15

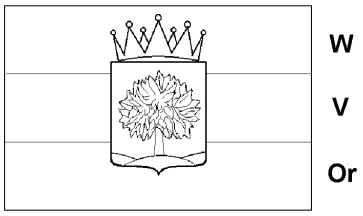

Obr. 16

Třebaže návrhy obou symbolů prošly předběžnou konzultací Heraldické rady při úřadu prezidenta Ruské federace, gubernátor již zákonodárci schválené symboly vetoval a vrátil je k dopracování poslancům. Na návrh komunistů byla barva štítu znaku i listu vlajky změněna na červenou, barva lípy vč. kmene na zlatou a provedeny další úpravy. Červená barva štítu měla symbolizovat práci hutníků a strojařů, slévačů a energetiků. Parlamentní komise nakonec změnu doporučila a 10.7.2003 nakonec oblastní Rada poslanců usnesením č. 272-ps schválila nový zákon č. 60-oz O znaku a vlajce Lipecké oblasti, který 21.7. podepsal nejvyšší představitel administrativy O.P. Koroljov; zákon nabyl účinnosti 2.8.2003 poté, co byl publikován v novinách *Lipeckaja gazeta* č. 151 (22029). Oblastní znak stanoví čl. 4 takto: *Na červeném poli na pěti zelených kopcích (3+2) stojí zlatá lípa. Štít je završen zlatou zemskou korunou a lemován stuhou Leninova řádu* (**obr. 17**), v čl. 5 se pak ustanovují tři rovnoprávné verze znaku – plná, zkrácená neboli korunovaný znakový štít a znakový štít. Oficiální symbolika znaku stanoví, že *všechny figury znaku symbolizují oblast a její obyvatele jako horlivé pracovníky, jejichž ohromující vklad do hospodářského, kulturního, duchovního rozvoje Lipecké oblasti a celé země má nemalý význam. Čtyři kopce jsou alegorií oblastí, z nichž byla Lipecká oblast r. 1954 vytvořena* (v jejich výčtu je původně uváděná Tulská nahrazena Kurskou, Tambovská je opomenuta zcela!)*, zatímco pátý kopec představuje samu Lipeckou oblast. Kromě toho zelené kopce hovoří i o úrodnosti zdejší půdy – 85 % území tvoří černozem. Zelená barva doplňuje symboliku přírody a vyjadřuje dostatek, rozkvět a stabilitu. Základní figura znaku je strom lípa. Strom je starým symbolem bratrství a shody, vyzývá k pořádku, stanovení si smyslu vlastního života, k zapuštění kořenů do země a k dotknutí se „korunou“ nebe. Lípa je v heraldice zosobněním srdečnosti a laskavosti, alegoricky symbolizuje sám život. Lípa vždy dávala člověku*

Obr. 17

oděv i obuv, úkryt i nádobí, řemeslnické i hudební nástroje, čaj z lipového květu se považuje za utišující prostředek a léčivé vlastnosti lipového medu jsou nepřekonatelné. Hustá koruna lípy je sama o sobě symbolem úrodnosti. Červená barva pole symbolizuje práci hutníků a strojařů, slévačů a energetiků, což doplňuje obsah znaku oblasti jako průmyslově vyspělého regionu. Červená je symbolem práce, životadárné síly, odvahy, svátku a krásy. Zlaté vyobrazení lípy alegoricky poukazuje na agrární sektor hospodářské činnosti (tradičními obory zemědělství jsou rostlinná i živočišná výroba, pěstování obilovin, brambor, cukrové řepy). Zlato je barvou slunce, bohatství, obilí, úrodnosti, elixíru života, symbolizuje velikost, vážnost, trvalost, intelekt, velkolepost. Zemská koruna naznačuje statut Lipecké oblasti jako subjektu Ruské federace. Stuha Leninova řádu, který byl oblasti udělen v r. 1967, připomíná zásluhy oblasti. Takovým způsobem je jazykem heraldických symbolů a alegorií ve znaku oblasti harmonicky vyjádřena historie, přírodní zvláštnosti a bohatství oblasti, hlavní profil činnosti obyvatel; znak je současně „mluvícím znamením", což je klasický heraldický způsob tvorby znaků (16).

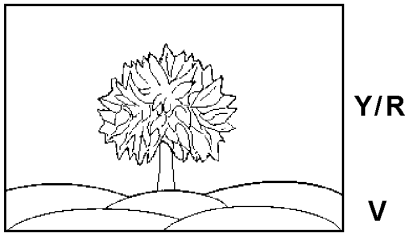

Obr. 18

Oblastní vlajka je popsána ve čl. 20 uvedeného zákona takto: *Vlajku tvoří červený obdélníkový list o poměru délky k šířce 3:2, reprodukuje uprostřed figury ze znakového štítu – žlutou lípu ve 2/3 šířky listu, stojící na pěti zelených kopcích v 1/3 šířky, dosahujících do krajů listu* (**obr. 18**). Oficiální symbolika znaku platí přiměřeně i pro vlajku.

Poznámky a literatura:

(1) *Vexilologie* č. 120, s. 2241.
(2) Využity materiály webové stránky studia „Lobačev" http://gerb.bel.ru/.
(3) Článek O. Revo, Gerby gorodov Kurskoj gubernii v časopisu *Nauka i žizň* č. 12, 1984. Vyobrazení převzato z webové stránky dle (2).
(4) N. A. Soboleva: Gerby gorodov Rossii, Moskva, Profizdat 1998, s. 173.
(5) Původní vyobrazení převzato z webové stránky http://kuryambin.narod.ru/gorod.htm.
(6) Sdělení náčelníka informačně-analytického oddělení oblastní Dumy G. Ledeněva o symbolice oblasti, zaslané autoru dopisem čj. L-252 ze 17.9.1998.
(7) I.S. Smetannikov: Gerby i flagi subjektov Rossijskoj Federacii, Moskva 2003, s. 48 (včetně údajů o autorech znaku a vlajky)
(8) Článek O. Revo, Gerby gorodov Orlovskoj gubernii v časopisu *Nauka i žizň* č. 3, 1984.
(9) Osobní sdělení Jurije Kalinkina z města Dolgoprudnyj a archív V. Markova ze Sankt Petěrburku.
(10) Využity materiály a vyobrazení z oficiální webové stránky Brjanské oblasti http://www.admin.debryansk.ru/.
(11) I.S. Smetannikov, op. cit., s. 49.
(12) Použity materiály článku O. Revo, Gerby gorodov Tambovskoj gubernii v časopise *Nauka i žizň*, č. 7, 1986.
(13) Využity materiály heraldického archívu V. Markova s odkazem na knihu V. I. Melikajeva a V.V. Seržana „Katalog sovremennych gerbov gorodov, poselkov i sel SSSR, Minsk 1989-1991.
(14) Využity materiály z webové stránky administrativy a městské rady Lipecka http://www.lipetskcity.ru/lipetsk/index.htm.
(15) I. S. Smetannikov, op. cit., s. 65 a konzultace M.V. Revnivceva.
(16) Sdělení předsedy Lipecké oblastní Rady poslanců A.N. Nikolova M.V. Revnivcevovi v dopise čj. 04-56 z 6.8.2003.

Three new regions of Central Russian Black Earth country are dealt in this part of the author's loose series of regional arms and flags of the Russian Federation. Many towns of this country were founded as fortresses against the possible attack of Ukraine (from the West) or Tatars (from

the South-East) on the Muscovite Empire during the 16th century. Therefore, their symbols very often refer to their military designation. Those of the Belgorod region (Fig. 6) are known from 1712 and allegedly reflect victory of Russian armies (personified by an eagle) over Swedish King Karl XII (attacking a lion) in the Poltava battle from 1709. Heroism of the Belgorod fusiliers and grenadiers and other fatherland defenders is shown in red colour of the regional flag (Fig. 7), while black reminds the Black Earth country and its mineral sources and green stands for wealth and fertility of soil, fields and forests. White colour refers to the rich resources of chalk and to the production of milk and sugar in this region. A shade of dark red colour of the Bryansk regional flag (Fig. 10) corresponds to that of the revolutionary banners used by soldiers and partisans fighting for freedom of their home country during the Great Patriotic War against Fascism. The arms (Fig. 9) in the Soviet style symbolize both Slavism (blue colour of the shield, three golden rays for concord of three Slavic nations of Ukraine, Belarus and Russia) and the local peculiarities (a tree of fir for the Bryansk wood). A canting symbol of the Lipetsk – a lime tree (i.e. "lipa" in Russian) is reflected both in the arms (Fig. 17) and the flag (Fig. 18) of this region. Four hills are allegory of four regions contributing with their area to the present region established in 1954 only whilst the fifth one stands for the Lipetsk region itself. Their green colour symbolizes fertility of the local soil, nature, wealth, prosperity, and stability. A basic figure of a lime tree refers to the tree as an old symbol of brotherhood and harmony and its golden rendition refers allegorically to agriculture, the Sun, wealth, grain, and fertility. Red colour of the field stands for the labour of employees of metallurgy, machinery, foundry, and energy sector of industry. It should also symbolize vital power, courage, feast, intellect, and magnificence.

NOVÉ VLAJKY

PUNTLAND

Ačkoliv byl Somálský stát Puntland vyhlášen v roce 1998 a v článku 3 své první prozatímní ústavy proklamoval, že jeho symboly budou přijaty do 12 měsíců, trvalo to ve skutečnosti více než deset let, než se tento samozvaný autonomní státní útvar dočkal své vlajky. Jejímu přijetí předcházela bohatá internetová diskuse o podobě puntlandského symbolu a objevila se celá řada zajímavých i zcela nevexilologických návrhů. Bohužel se prakticky všechny debaty, včetně vysvětlování navrhované symboliky odehrávaly v pro nás nesrozumitelné somálštině. Nová vlajka byla schválena puntlandským parlamentem 22. prosince 2009 drtivou většinou hlasů - jen jeden z 41 přítomných zákonodárců byl proti a dva se zdrželi hlasování. Státní vlajku Puntlandu tvoří tři vodorovné pruhy, světle modrý s bílou pěticípou hvězdou uprostřed, bílý a zelený. Poměr stran zatím není žádným zdrojem upřesněn. Horní pruh symbolizuje Somálsko, bílý pruh představuje mír a stabilitu, zelený znamená přírodní bohatství. Několik dní před tím, než parlament o vlajce hlasoval, prohlásil somálský prezident a po něm i ministr pro ústavu a federální záležitosti somálské přechodné federální vlády, že Puntland má na vlastní vlajku právo a její zavedení ještě neznamená jeho odtržení od Somálska. Schválení vlajky měl ještě potvrdit prezident Puntlandu, ale žádné informace o tomto aktu nám nejsou známy. Objevily se už první fotografie, které dokládají použití vlajky v praxi. Je ale zajímavé, že oficiální internetové stránky puntlandské vlády o nových symbolech neinformují (!?) a ukazují i nadále jen symboly Somálska, které Puntland používal původně. (Odkazy: http://allafrica.com/stories/200912230039.html, http://horseedmedia.net/2009/12/puntland-parlaiment-adopts-new-flag/, http://www.shaaficiyah.com/News_in_english/Puntland_has_the_right_to_have_its_own_Flag_091214.htm) -pf-

RŮZNÉ

PŘEHLED MĚST A OBCÍ, KTERÝM BYLA UDĚLENA VLAJKA V ROCE 2009

V roce 2009 byla vydána tři rozhodnutí předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Bylo jimi celkem uděleno 142 znaků a 156 vlajek celkem 158 obcím, z toho osmi městům a šesti městysům.

Seznam měst (psána tučně), městysů (psána podtrženě) a obcí, jimž byly v roce 2009 uděleny vlajky, je uveden v následujícím přehledu (v závorkách je zkratka okresu):

Rozhodnutí č. 46 z 17. dubna 2009

Batelov (JI), Bílé Poličany (TU), Boršov nad Vltavou (CB), Bratřice (PE), Bukovina u Přelouče (PA), Bukovinka (BL), Býšovec (ZR), Čermná (TU), Černěves (LT), Dobrohošť (JH), Dolní Město (HB), Dražeň (PS), Dřínov (ME), Dvorce (JI), Hodíškov (ZR), **Holešov** (KM), Horka (CR), **Horní Slavkov** (SO), Hradec (PJ), Hrochův Týnec (CR), Hředle (BE), Choteč (JC), Chudíř (MB), Jezdovice (JI), Kácov (KH), Keblice (LT), Klínec (PZ), Kly (ME), Koloveč (DO), Koroužné (ZR), **Kostelec nad Černými Lesy** (PH), Krasová (BL), Křenov (SY), Křižínkov (BO), Křoví (ZR), Kuklík (ZR), Lovečkovice (LT), Mikulčice (HO), **Modřice** (BO), Orlík nad Vltavou (PI), Otradov (CR), Plenkovice (ZN), Plužná (MB), Poběžovice u Holic (PA), Podolí (ZR), Prštice (BO), Přeborov (PI), Přední Výtoň (CK), Přemyslovice (PV), Radostice (BO), Rohenice (RK), Rožmitál na Šumavě (CK), Sedletín (HB), Spešov (BL), Srbce (PV), Starovice (BV), Starý Petřín (ZN), Sudkov (SU), **Suchdol nad Lužnicí** (JH), Svésedlice (OL), Tachov (CL), Tatobity (SM), Tři Dvory (KO), Ujčov (ZR), Újezd u Přelouče (PA), Unkovice (BO), Vápenice (UH), Vápno (PA), Včelákov (CR), Velké Janovice (ZR), **Velvary** (KD), Veselá (PE), Vysoká (ME), Vyškovec (UH), Zašovice (TR), Zduchovice (PB), Zvole (PZ), Želatovice (PR).

Rozhodnutí č. 51 z 17. června 2009

Bedřichov (JN), Borovy (PJ), Čeradice (LN), Číhaň (KT), Čistá (RA), Dolní Čermná (UO), Dubany (PA), Dymokury (NB), Holedeč (LN), Horní Bukovina (MB), Hřibiny-Ledská (RK), Javorek (ZR), **Javorník** (JE), **Jesenice** (RA), Kocbeře (TU), Nová Ves (ME), Radhošť (UO), Radkovice u Hrotovic (TR), Rohozná (SY), Strachujov (ZR), Střezetice (HK), Světnov (ZR), Týnišťko (UO), Ubušínek (ZR), Úžice (ME), Veltruby (KO), Vidochov (JC), Vilémovice (HB), Žichlínek (UO).

Rozhodnutí č. 67 z 19. listopadu 2009

Běrunice (NB), Bezdědovice (ST), Biskupice (SY), Blatno (CV), Blížkovice (ZN), Borovany (PI), Buzice (ST), Čejkovice (ZN), Číčenice (ST), Daňkovice (ZR), Dolní Hbity (PB), Dolní Libochová (ZR), Habartice (LB), Heřmanov (ZR), Chlum (TR), Jarov (PS), Karlovice (BR), Kobyly (LB), Krumvíř (BV), Křemže (CK), Kyšice (KD), Lhotka (ME), Libchavy (UO), Lišany (LN), Lukov (TR), Lužany (PJ), Mokrovraty (PB), Myslív (KT), Neratov (PA), Novosedly (ST), Pecka (JC), Podlešín (KD), Přišimasy (KO), Přívětice (RO), Radimovice (LB), Radkov (ZR), Rakovice (PI), Sibřina (PH), Skuhrov (HB), Slaná (SM), Slavětín (HB), Tisovec (CR), Trojanovice (NJ), Úhonice (PZ), Věžná (PE), Vigantice (VS), Vlkovice (CH), Výrava (HK), Záluží (LT), Zdemyslice (PJ), Želízy (ME).

Černobílé a barevné vyobrazení vlajek s jejich oficiálními popisy bude publikováno v další části Vexilologického lexikonu – Vlajky obcí ČR (2009), který vyjde na jaře roku 2010. Publikace bude obsahovat i přehledné tabulky a krátké anglické resumé.

Petr Exner

EVROPSKÉ SYMBOLY SE NEDOSTALY DO SMLOUVY O EVROPSKÉ UNII

S téměř ročním zpožděním proti uvažovanému termínu vstoupila dne 1.prosince 2009 v platnost Lisabonská smlouva o Evropské unii, což je také příležitostí, abychom si připomněli oběť symbolů EU na oltář dohody o této smlouvě, jakož i tah poslanců Evropského parlamentu, kteří symboliku Evropské unie v roce 2008 zase „vrátili do hry". Je však třeba vrátit se k návrhu smlouvy o tzv. evropské ústavě více než pět let zpátky.

Smlouva o Ústavě pro Evropu byla podepsána v Římě dne 29. října 2004. V článku I-8 Symboly unie je uvedena vedle hesla a hymny též vlajka unie.

> *ČLÁNEK I-8*
> ***Symboly Unie***
> *Vlajka Unie znázorňuje kruh dvanácti zlatých hvězd na modrém pozadí.*
> *Hymna Unie vychází z „Ódy na radost" z Deváté symfonie Ludwiga van Beethovena.*
> *Heslo Unie zní: „Jednota v rozmanitosti".*
> *Měnou Unie je euro.*
> *Den Evropy se v celé Unii slaví 9. května.*

Protože však tuto smlouvu o ústavě odmítla v referendu Francie a poté i Nizozemsko, smlouva nevstoupila v platnost. Bylo jí vytýkáno, že příliš svazuje Evropu a vytváří z ní Spojené státy evropské. V preambuli Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství podepsané v Římě dne 25. března 1957 je uvedeno, že signatáři jsou „*determined to lay the foundations of an **ever closer union** among the peoples of Europe/rozhodnuti položit základy stále užšího svazku evropských národů*". Americká ústava začíná slovy „*We the people of the United States, in order to form a **more perfect union**, …/My, lid Spojených států, abychom vytvořili dokonalejší jednotu, …*". Rozdíl mezi pojmy dokonalejší jednota v USA a těsnější jednota (což je asi lepší překlad než *užší svazek*) v Evropě tomu nasvědčuje. Nebyl to ovšem ani jediný, ani hlavní důvod, proč smlouva nebyla přijata.

Po dlouhém dojednávání nového základního dokumentu bylo konečné znění reformní smlouvy, vypracované mezivládní konferencí z července 2007, schváleno na neformálním zasedání Evropské rady v Lisabonu ve dnech 18. a 19. října 2007. **Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007**, což je přesné znění názvu smlouvy již zmínku o symbolech unie neobsahuje.

Proti kodifikování symbolů ve smlouvě byla i česká vláda. Její pozice byla definována v rámci jednání o institucionální reformě Evropské unie dne 25. dubna 2007: „*Vláda ČR zastává názor, že při sjednávání nové smlouvy či novelizaci v současnosti platné smlouvy lze vycházet z návrhu textu Smlouvy o Ústavě pro Evropu, jehož podstatná část je pouze konsolidací stávajícího platného smluvního rámce EU. Je však nezbytné odstranit veškeré atributy „evropské státnosti", jako je pojem „ústava" – a to v jakékoli formě –, zakotvení kvazistátních symbolů Unie, pojmenování funkce „ministra" zahraničních věcí Unie apod., tedy atributy, které jsou zavádějící a v občanech zbytečně vyvolávají dojem, že smlouva povede k vytvoření nadnárodní státní struktury. Evropská unie je založena jako svazek rovnoprávných suverénních států a jako taková vykonává pravomoc jí svěřenou členskými státy a přijímá rozhodnutí co nejotevřeněji a co nejblíže občanům. Členské státy proto zůstanou pánem smlouvy.*" Během jednání Rady Evropy v červnu 2007 se představitelé členských států dohodli, že „*Smlouva o Evropské unii* a *Smlouva o fungování Unie nebudou mít ústavní charakter. Terminologie používaná v celém textu těchto Smluv bude odrážet tuto změnu: nebude používán výraz „ústava", funkce „ministra zahraničních věcí Unie" se bude nazývat vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (nyní pro bezpečnostní a zahraniční politiku), označení „zákon" a „rámcový zákon" budou vypuštěna, stávající označení „nařízení", „směrnice" a „rozhodnutí" budou zachována. Obdobně nebudou pozměněné Smlouvy obsahovat žádný článek zmiňující symboly EU, jako například vlajku, hymnu nebo heslo."*

Modrá evropská vlajka s dvanácti žlutými hvězdami zavedená rozhodnutím 32. schůze ministerského výboru ze dne 8. prosince 1955 (viz *Vexilologie* č. 132, duben 2004) však nezanikla. I nadále symbolizuje Evropskou unii, tak jako ostatní Evropská společenství, která sice

měla formálně přijetím Smlouvy o Ústavě zaniknout, ale z důvodu jejího odmítnutí právně trvala i nadále. S jejím obětováním na oltář dohody eurooptimistů s euroskeptiky se totiž nesmířil Evropský parlament, který 9. října 2008 přijal usnesení o tom, že evropská vlajka, hymna i heslo jsou oficiálními symboly Unie. Podle zpravodaje příslušného výboru španělského europoslance Carlose Carnera Gonzálese představuje uznání symbolů politický signál pro občany Unie, že insignie jsou ve společenství, které zastupuje 500 milionů Evropanů, nadále živé. A tak při zahajovací ceremonii následující po volbách do Evropského parlamentu v této instituci vždy zazní Óda na radost, na všech úředních dokumentech tohoto zákonodárného sboru bude heslo „Jednota v rozmanitosti“ a unijní vlajka bude vyvěšována ve všech zasedacích sálech parlamentu a na všech akcích jím pořádaných.

Historie vlajky sahá do roku 1955. V té době Evropská unie existovala jen ve formě Evropského společenství uhlí a oceli a měla pouze šest členských států. Avšak již v roce 1949 vznikl samostatný subjekt s větším počtem členů, který aktivně bránil lidská práva a propagoval evropskou kulturu - Rada Evropy.

Rada Evropy hledala symbol, kterým by se mohla označovat. Po dlouhých diskusích byla přijata současná podoba vlajky, která zobrazuje ideál jednoty národů Evropy.

Rada Evropy pak vyzvala ostatní evropské instituce, aby tuto vlajku také začaly používat. V roce 1983 tuto výzvu přijal Evropský parlament. Nakonec byla vlajka přijata jako oficiální symbol Evropských společenství, dnešní Evropské unie, hlavami států a předsedy vlád v roce 1985. Od začátku roku 1986 ji užívají všechny evropské instituce. Evropská vlajka je jediným znakem Evropské komise - výkonného orgánu EU. Ostatní instituce a orgány EU používají kromě evropské vlajky i vlastní znaky. pex

Odkazy:

http://www.euroskop.cz/files/19/D76E8536-54F3-43CC-8939-3AA24DB08F24.pdf
http://www.euroskop.cz/admin/gallery/30/b01cb6d451b550f10b02fd2f59e443e0.pdf
http://www.euroskop.cz/admin/gallery/26/125da0a432f602bc0f497598623567cf.pdf
http://www.euroskop.cz/42312/clanek/symboly-evropske-unie/
zpráva ČTK z 9.10.2008, citovaná v deníku Metro z 10.10.2008, str. 8.

ZNAKY SECESIONISTICKÝCH STÁTNÍCH ÚTVARŮ NA ÚZEMÍ SOMÁLSKA

V návaznosti na článek J. Martykána „Somálsko – islamismus nebo rozpad?“ z minulého čísla zpravodaje *Vexilologie*, pojednávajícího o vlajkách secesionistických státních útvarů na území Somálska zmítaného občanskou válkou, doplňujeme tyto informace i o přehled státních znaků užívanými těmito subjekty.

Republika **Somaliland** zavedla již v roce 1991 státní znak, který tvořilo kruhové pole, ve kterém byly umístěny váhy nad hlavou sokola sedícího na dvojici stisknutých rukou, vše mezi dvěma ratolestmi. V horní části znaku bylo motto v arabštině „Ve jménu Alláha, nejsoucitnějšího, nejmilosrdnějšího“ (1). Znak byl několikrát popsán už v předchozích ústavách země. V roce 1993 byla 25. 4. přijata jako první ústavní dokument nezávislého Somalilandu Národní charta (Axdi Qaran), která nabyla účinnosti 3. 5. 1993. V ní byl státní znak popsán v článku 1, odst. X. Bohužel známe jen text v somálštině. V únoru 1997 byla Národní charta nahrazena prozatímní ústavou, ve které byl státní znak popsán v článku 8. Po dlouhotrvajících jednáních byla teprve 30. 4. 2000 přijata definitivní Ústava Republiky Somaliland, která vstoupila v platnost teprve po potvrzení referendem uskutečněným až o rok později, 31. 5. 2001. Státní znak byl popsán ve stejném znění jako v prozatímní ústavě jen s tím rozdílem, že je nyní kodifikován článkem 7, odst. 2. Volný překlad tohoto článku zní: *Národní emblém tvoří sokol kávové barvy se slovy, v arabském jazyce, „Allahu Akbar“ (Bůh je veliký), na hrudi. Pod orlem jsou dvě stisknuté ruce a nad ním a po obou jeho stranách jsou miskové váhy. Váhy a ruce jsou obklopeny po stranách a dole dvěma zelenými ratolestmi propletenými v dolní části, a s arabskými slovy „Bismillahi Rahmani Rahim“ napsanými v horní mezeře mezi oběma ratolestmi.* Překlad druhého arabského textu, bismaly, *(Ve jménu Alláha soucitného a milosrdného)* byl uveden v anglickém překladu až v poznámce na konci ústavy, v somálském textu jsou oba arabské texty uvedeny přímo jen v somálštině. Popis znaku se v detailech liší od popisu v Národní chartě. Samotný obsah znaku se ale nezměnil. Celý

státní znak je zakomponován do kruhového pole, což se ale nikde výslovně neuvádí **(obr. 1)** (2). V této podobě se znak objevuje také na somalilandských cestovních pasech (3).

Na oficiálních internetových stránkách vlády Republiky Somaliland (4) však můžeme vidět státní znak v odlišné podobě. Tvoří jej zlaté kruhové pole, ve kterém je sokol světle hnědé (či měděné) barvy s kulatým, pravděpodobně stříbrným, štítkem s arabským nápisem či ornamentem na hrudi. Nad jeho hlavou jsou světle hnědé (měděné) váhy, jejichž misky visí po stranách křídel sokola. V dolní části je dvojice stisknutých rukou tmavé pleti v modrých rukávech. Vše je orámováno dvojicí stylizovaných zelených ratolestí. Oproti shora popsanému znaku motto v horní části znaku chybí a sokol je zobrazen v jiné grafické podobě **(obr. 2)**. Váhy symbolizují spravedlnost, sokol a stisknuté ruce přátelství a spolupráci. Kolem výtvarných detailů a barev panuje řada nejasností, které zatím s ohledem na nedostupnost kvalitní oficiální kresby nemá význam více komentovat.

Autonomní oblast **Puntland**, později v roce 2002 přejmenovaná na Somálský stát Puntland, užívala od svého vyhlášení 23.7. 1998 až téměř do konce loňského roku dosud platný státní znak Somálské demokratické republiky z roku 1956 (5). Dne 22.12. 2009 byl puntlandským parlamentem přijat (společně s novou vlajkou) i první státní znak země. Vychází z grafické podoby státního znaku Somálska – tvoří jej štít korunovaný zlatou maurskou korunou, pod ním jsou dva zkřížené zelené palmové listy a dvě zkřížená kopí přirozených barev, ovinutá zlatou stuhou. Místo levhartů jsou štítonoši dva hnědí koně. Vlastní štít vychází z barev nové státní vlajky Puntlandu - je dvakrát polcený na zelené, bílé a modré pole. V prostředním bílém poli je hnědý domorodý džbán, v heraldicky levém modrém poli bílá pěticípá hvězda **(obr. 3**) (6). Symbolika je stejná jako u státní vlajky – zelená symbolizuje přírodní bohatství Puntlandu, bílá mír a modrá s bílou hvězdou symbolizuje Somálsko, jehož součástí je Puntland. Maurská koruna symbolizuje státní suverenitu, palmové listy mír.

Separatistický Somálský autonomní stát **Galmudug**, vyhlášený 14.8. 2006, užívá pravděpodobně již od data svého vyhlášení svůj státní znak. Tvoří jej státní znak Somálské demokratické republiky, který je obklopen dvěma stylizovanými zelenými ratolestmi, pod nimiž je modrá, dvakrát přeložená, stuha s bílými písmeny GMS **(obr. 4)** (7).

Poslední ze současných secesionistických státních útvarů na území Somálska, autonomní stát **Severní kraj Somálska**, vyhlášený 1.5. 2008, užívá státní znak Somálské demokratické republiky (5).

Dnes již neexistující **Svaz islámských soudů (**jinak též Nejvyšší islámská rada Somálska), který měl v letech 2000 – 2006 pod kontrolou nemalou část Somálska, rovněž užíval svůj „státní" znak. Tvořil jej modrý kruhový štít s bílou pěticípou hvězdou podložený dvěma zkříženými kopími a převýšený otevřenou knihou, vše lemováno modrozelenými olivovými ratolestmi, zavinutými dole do dvakrát přeložené bílé stuhy s černými písmeny G.M.I.S. – iniciálami somálského názvu rady **(obr. 5)** (8).

Asi nejznámější z dnes již neexistujících státních útvarů – Republika **Maakhir,** vyhlášená 1.7. 2007, později, pravděpodobně 1.5. 2008, přejmenovaná na Maakhirský stát Somálska – rovněž užívala svůj státní znak. Tvořila jej černá domorodá loď pod bílou plachtou na pozadí vycházejícího tmavě žlutého slunce, umístěná na bílo-modře dělené znakové pole, lemované dvěma zelenými, stylizovanými olivovými ratolestmi, mezi něž byla vložena zelená pěticípá hvězda. V dolní části znaku byla dvě zkřížená kopí ovinutá zlatou stuhou ve stejné grafické podobě jako na státním znaku Somálské demokratické republiky **(obr. 6)** (9).

Autonomní stát **Jihozápadní Somálsko**, existující od 1.4. 2002 do 10.2. 2006, užíval po celou dobu existence státní znak Somálské demokratické republiky (10).

V našem přehledu nelze opomenout tzv. **Jubaland**, který existoval od 3.9. 1998 do 18.6. 2001. O státním znaku tohoto státního útvaru nejsou známy žádné informace a je velmi pravděpodobné, že Jubaland po dobu své existence žádný státní znak neužíval.

Josef Hubka

Poznámky a literatura:

(1) V.Liščák – P.Fojtík: Státy a území světa, 2. vydání, Praha 1998, s. 798.
(2) http://lughaya.com/

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

(3) http://www.golisradio.com/
(4) http://www.somalilandgov.com/
(5) viz např. L. Mucha – S. Valášek: Vlajky a znaky zemí světa, 3. vydání, Praha 1987, s. 107.
(6) http://horseedmedia.net/2009/12/puntland-parlaiment-adopts-new-flag/
(7) http://en.wikipedia.org/wiki/Galmudug
(8) http://en.wikipedia.org/wiki/Islamic_Courts_Union
(9) http://en.wikipedia.org/wiki/Maakhir
(10) http://en.wikipedia.org/wiki/Southwestern_Somalia

UŽ ANI NA KAMERUN SE NEMŮŽEME SPOLEHNOUT?

Snad aby trochu odlehčil rozčílení britských kolegů nad chybou premiéra Browna a jeho aparátu při návštěvě čínského předsedy vlády v Londýně, o které jsme informovali ve *Vexilologii* č. 153, přináší *Flagmaster* ve stejném čísle 130 informaci o tom, že na 43. mládežnickém festivalu v kamerunském městě Bamanda, který se konal 11. února 2009 pod heslem „Mládež a znovu objevování hodnot emblémů a symbolů Republiky“, byly na stadionu, kde se festival konal, vyvěšeny čtyři chybné exempláře státní vlajky Kamerunu. Její barvy na nich byly uspořádány vodorovně místo svisle a žlutá, která je v řádném provedení při vlajícím okraji, byla umístěna nejvýše, tedy v rozporu se zásadami priority. Této chyby si nevšimli ani účastníci, ani organizátoři akce, ba dokonce ani guvernér Severozápadní oblasti, který měl nad festivalem patronát. Upozornil na ni až pár všímavých četníků, který však již nestačil sjednat nápravu, protože festival již byl v plném proudu. V tomto případě nešlo o chybné vyvěšení vlajky, ale již o její špatnou výrobu. Zřejmě z důvodů spěchu a nepozornosti. Že se však tak stalo v souvislosti s akcí, zaměřenou na symboliku země, jenom přidává na trapnosti celé záležitosti. -jm-

AFRICKÁ LEKCE Z VLAJKOVÉ ETIKETY

Neškodí si občas připomenout jednu ze základních funkcí, které vlajky mají - jako symbol státní svrchovanosti nad určitým územím. Nejen za války bylo vztyčení vlajky, jak jsme o něm psali v souvislosti s úmrtím posledního účastníka ceremoniálu vztyčení vlajky USA na japonském ostrově Iwodžima ve *Vexilologii* č. 149, symbolickým aktem vyjádření svrchovanosti nad určitým územím. A platí to i obráceně. Dne 28. 4. 2009 nařídil podle www.news.bbc.co.uk ugandský prezident stažení ugandské státní vlajky na jednom ze tří ostrovů Migongo na jezeře Victoria, o které se jeho země pře se sousední Keňou. Na znamení neutrality Ugandy, která na nejmenší z ostrovů vznesla nárok v minulém roce, po dobu práce demarkační komise, která bude ověřovat průběh hranice mezi oběma zeměmi. Ostrůvky, využívané ugandskými i keňskými rybáři pro jejich plochý profil a dobrá kotviště rybářských člunů, se již několikrát staly předmětem sporů a až nyní se obě země dohodly na tom, že nezávislí odborníci z obou zemí posoudí jejich nároky. Ve svém prohlášení prezident Museveni vysvětlil, že nařídil stažení ugandské vlajky v duchu východoafrické spolupráce a integrace. Vlajka tak nemusí být jen symbolem vypjatého nacionalismu, jak je jí často přisuzováno. -jm-

SRDEČNĚ GRATULUJEME

Koncem minulého roku jsme s potěšením přijali zprávu od generálního sekretáře FIAV, že prezident této světové vexilologické organizace, ředitel Centre Belgo-Européen d´Études des Drapeaux a dlouholetý přítel českých vexilologů Michel René Lupant byl belgickým králem Albertem II. jmenován rytířem řádu Koruny. Vyznamenanému, stejně jako nejvýznamnějšímu světovému vexilologovi, řediteli Flag Research Center a dalšímu příznivci naší společnosti Whitney Smithovi, který se 26. února 2010 dožil sedmdesátky, k významným událostem jejich života srdečně blahopřejeme. Výbor ČVS

JUBILEA

V letošním roce již oslavili nebo oslaví svá významná životní jubilea tito členové České vexilologické společnosti: Jiří Louda 3.10. - 90 let, Vladimír Zedník 22.2. – 80 let, Otakar Kaňovský 4.1. - 75 let, Jiří Patera 18.8. – 75 let, Břetislav Mašek 8.3. – 70 let, Josef Hampl 17.1. –

65 let, Pavel Novák 9.8. – 65 let, Václav Nenáhla 11.2. – 60 let, Petr Exner 1.5. – 60 let, Vladimír Klejzar 18.6. – 60 let a Zdeněk Urban 22.6. – 60 let. Jubilantům srdečně blahopřejeme!

Výbor ČVS

TERMÍNY VÝBOROVÝCH SCHŮZÍ

V klubovně v Blahoslavově ul. 2 v Praze 3 letos proběhnou schůze výboru ČVS v těchto termínech: 5. června, 2. října a 4. prosince. Výbor ČVS

FLAG CHART "STATES AND TERRITORIES OF THE WORLD" 2009

Czech Vexillological Society offers our foreign colleagues with a possibility to obtain a special flag chart published in our country in 2009. If you are interested in colour rendition of the flags and arms of all states, their regions and dependent territories of the world on 32 pages of the flag chart to the 3rd completed and updated edition of the famous book by Libri Publishing House, contact kindly the CVS given below. Price of this chart amounts to USD 10,- or EUR 5,- (mail including).

THE PROTO-SLAVONIC AND ANCIENT BOHEMIAN VEXILLOLOGICAL OBJECTS

A special issue of VEXILOKONTAKT in English is intended for our foreign colleagues. Its newest continuation due in 2010 yields the third part of the most prominent essay on the origins of vexillology in Czechia ever published in our country. It is dedicated to the 90th anniversary of the Czech national flag adopted in March 1920 and deals St. Wenceslaus´s Lance with St. Adalbert´s banner and other sacred flags from the 12th and 13th centuries on 24 pages. Furthermore, 12 pictures of various coins and seals are added. If you are interested in that publication send kindly amount of USD 10,- (for overseas) or EUR 5,- (for Europe) in cash to the address of the CVS. This price covers costs of postage. *-jm-*

Autoři hlavních článků:
Ing. Aleš Brožek (brozek@svkul.cz), Keplerova 34, 400 07 Ústí nad Labem
Ing. Zdenko G. Alexy (zdenko.g.alexy@gmail.com), Havlíčkova 3, 811 04 Bratislava, Slovensko
PhDr. Zbyšek Svoboda (zbysvob@seznam.cz), Roháčova 73, 130 00 Praha 3
Viktor Anatolijevič Lomancov (lomantsov@tdiag.ru), Těreškovoj 249/1, kv. 40, Orenburg, 460 050 Rusko

VEXILOLOGIE (ISSN 1211-2615) – the journal of the Czech Vexillological Society (attn. J. Martykán), CZ-149 00 Praha 4 - Háje, Matúškova 14/796, The Czech Republic. E-mail address vexilologie@centrum.cz, http://www.vexilologie.cz Editor-in-chief Aleš Brožek. Editorial Board A. Brožek, P. Exner, P. Fojtík, P. Holas, J. Hubka, J. Martykán (chairman), Z. Svoboda and M. Týma. Artwork Petr Exner, Pavel Fojtík and Josef Hubka. English translations Jaroslav Martykán.
March 2010 **No. 155**

VEXILOLOGIE (ISSN 1211-2615) - zpravodaj České vexilologické společnosti, o.s. (Ing. J. Martykán), 149 00 Praha 4 - Háje, Matúškova 14/796. Elektronická adresa vexilologie@centrum.cz, http://www.vexilologie.cz Výkonný redaktor Ing. Aleš Brožek. Toto číslo připravila redakční rada ve složení Ing. A. Brožek, Ing. P. Exner, Mgr. P. Fojtík, Ing. P. Holas, J. Hubka, Ing. J. Martykán (předseda), PhDr. Z. Svoboda a M.Týma. Výtvarně spolupracoval Ing. Petr Exner, Pavel Fojtík a Josef Hubka. Anglické překlady Ing. Jaroslav Martykán.
Březen 2010 **č. 155**

OBSAH:

JAROSLAV BENDA A JEHO VEXILOLOGICKÉ AKTIVITY 3007

ČESKOSLOVENSKÉ ZEMSKÉ ZNAKY NA PRAPORCÍCH 3012

PROBLEMATIKA ZEMSKÉ SYMBOLIKY V ČESKOSLOVENSKU SE ZVLÁŠTNÍM ZŘETELEM K ÚDOBÍ TZV. PRVNÍ REPUBLIKY 3013

VLAJKY A ZNAKY ČERNOZEMNÍCH OBLASTÍ RUSKA - 1. část 3017

NOVÉ VLAJKY 3023
Puntland 3023

RŮZNÉ 3024
Přehled měst a obcí, kterým byla udělena vlajka v roce 2009 3024
Evropské symboly se nedostaly do smlouvy o Evropské unii 3025
Znaky secesionistických státních útvarů na území Somálska 3026
Už ani na Kamerun se nemůžeme spolehnout 3029
Africká lekce z vlajkové etikety 3029
Srdečně gratulujeme 3029
Jubilea 3029
Termíny výborových schůzí 3030

CONTENTS:

JAROSLAV BENDA AND HIS VEXILLOLOGICAL ACTIVITIES 3007

CZECHOSLOVAK LANDS ARMS ON BANNERS 3012

THE PROBLEMS OF LANDS SYMBOL DISPLAY IN CZECHOSLOVAKIA, ESPECIALLY DURING THE SO-CALLED FIRST REPUBLIC 3013

REGIONAL FLAGS AND ARMS OF CENTRAL RUSSIAN BLACK EARTH COUNTRY – THE 1st PART 3017

NEW FLAGS 3023
Puntland 3023

VARIA 3024
The list of towns and municipalities which obtained the flag in 2009 3024
The Treaty on European Union without the data on symbols 3025
The arms of separatist states on the territory of Somalia 3026
Flag chart „States and territories of the world“ 2009 3030
The proto-slavonic and ancient Bohemian vexillological objects 3030